

FOLKEHØGSKOLEN

#2 – 2017 – ÅRGANG 113 – UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

RINGERIKE: **ELEVER
OG SØVNVANER**

SIDE 7

STYRET: **STUDIE-
REISENS DILEMMA**

SIDE 14

ANALYSE: **ÅRETS EPSI**

SIDE 34

STEN LUDVIGSEN:
**SAMARBEIDS-
KOMPETANSE
ER SVÆRT VIKTIG**

SIDE 4

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:

Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:

redaktor@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:

Øyvind Brandt, Dorte Birch, Knut Simble og Sindre Vinje

Kommer ut med 5 nr. pr. år

Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **Anyplace (anyplace.no)**

Produksjon/trykk: **Østfold trykkeri**

Papir: Amber Graphic

Abonnement: 300 kr

Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,

1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo, tlf.: 22 47 43 00,
fax: 22 47 43 01, bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no

www.folkehøgskoleforbundet.no

www.friluftfolkehøgskole.no

Generalsekretær:

Knut Simble

knut@folkehøgskole.no

tlf.: 69 14 44 63 / 974 28 979

Leder:

Øyvind Brandt

Falkestien 12, 3179 Åsgårdstrand

oyvind.brandt@folkehøgskole.no

tlf: 900 77 694

Nestleder:

Per Egil Andersen

Elverum folkehøgskule

Styremedlem:

Siri Skjerve

Nordmøre folkehøgskule

Styremedlem:

Sivelin Kjølstad

Sogndal folkehøgskule

Styremedlem:

Ulf Langmo

Vefsn folkehøgskole

1. varamedlem:

Kristin Smith

Ringerike folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo

Tlf.: 22 47 43 00

if@folkehøgskole.no

Daglig leder:

Dorte Birch

dorte@folkehøgskole.no

tlf: 913 52 372

LEDER, ØYVIND KRABBERØD	3
INTERVJUET – STEN LUDVIGSEN	4
LÆRER ELEVENE GODE SØVNVANER	7
SERIE: PEDAGOGISK, K. E. LØGSTRUP OG NÆRHETSETIKKEN	8
FOLKEHØGSKOLE.NO I HELT NY DRAKT	10
FOTO: ØYEBLIKKET	11
PEDAGOGISK HVERDAG, GLOBAL VILLAGE FOTO	12
STUDIEREISENS DILEMMA	14
FOLKEHØGSKOLELÆREREN – INGE EIDSVÅG	16
VOLONTØRER PÅ FOLKEHØGSKOLER	18
KUNST: NASJONALMUSEET – DOKUMENTAR OG PORTRETT	20
BENDICTES METODE: ORD SETTER SPOR	21
MØLLER: FRA SAGATUN TIL SELVBESTEMT ABORT	22
PETTER EIDE: ETISKE DILEMMAER I BISTANDEN	26
FRA PRESSEN	28
SKIRINGSJAKK	30
KRONIKK: OM Å FORSTÅ VERDEN GJENNOM MAT	32
ÅRETS EPSI-UNDERSØKELSE	34
INNSPILL: OM REISER I FOLKEHØGSKOLEN	36
BØKER	37
ARBEIDSRETT: FLEKSITID – OVERTID I ARBEIDSLIVET	38
LEDER: ØYVIND BRANDT	39
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET	40
NYTT FRA INFORMASJONSKONTORET	41
INTERNASJONALT UTVALG	42
BAKSIDEN: TEKST / DIKTSTAFETTEN	44

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i friluft folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen friluftfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

DU MÅ IKKE SOVE!

Det er oppmuntrende at noen i dagens mediebilde tar seg råd og tid til å drive dybdeborende journalistikk. Vi trenger den fjerde statsmakt og et kritisk blikk inn i samfunnet både nasjonalt og internasjonalt, mer enn noen gang. Det er fremdeles noen muskler igjen i Schibstedkonsernet til å gjøre sitt samfunnsoppdrag. VG sendte tre journalister ut på en nesten ett års lang ferd gjennom det mørkeste av Europa, blant nazister, fascister, muslimhatere, nasjonalister og høyrepopulister i 14 land, for å finne ut: Hva driver dem, og hvorfor hater de?

I Ukraina traff de en familiefar som skar et hakekors inn i pannen på en muslim med kniv, før de kastet han ned i en brønn. I Russland møtte de militante nasjonalister som trente med pistolskyting i et boligstrøk og banket opp jøder, muslimer og sigøynere – «for moro skyld». De har vært i Frankrike, Storbritannia, Slovakia, Sverige, Danmark og Norge...

Gjennom det året journalistene har reist rundt har verden forandret seg. Vi har hatt terrorangrep i Frankrike, Tyskland og Belgia. Kuppforsøk i Tyrkia – Brexit i Storbritannia og Trump vant valget i USA. Det politiske klimaet er kaldere – frykt, desperasjon og fremmedgjøring sprer seg. Hver eneste dag

i 2016 ble det utført nesten ti angrep på innvandrere i Tyskland, ifølge landets innenriksdepartement. Hva har gått i stykker?

De tre journalistene på reise oppdager også at det er mindre støvler og lærjakker i disse miljøene enn tidligere. Han som beskrives som det største talentet på den nasjonalistiske scenen i Norden, danske Daniel Carlsen, stiller i designerklær av beste merker. Da han nylig ble far skrev han på Twitter: «We must secure the existence of our people and a future for white children». Welcome to the world Inga!

En høstdag i fjor våknet innbyggerne i Nesna i Nordland til synet av vaiende flagg med hakekors fra skoler og andre offentlige bygninger. Plakater med galger og løkker klistres på dører over hele Norge, med skrift i store bokstaver «Folkeforrædere». 16 år etter drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia i Oslo er det brune tilbake i Norge. I Telemark arrangerer Den nordiske motstandsbevegelsen treningsleir. De tør igjen vise sine ansikter.

Midt i disse gløttene av skremmende nåtid er det avgjørende ikke å miste fotfestet – det er viktig å stå i det åpne – ikke være redd for stemmene. Vi skal ikke legge lokk på dette, men krysstallklart heise faner mot hat, vold og

rasisme. Det er viktigere enn noensinne å drive med dannings! I folkehøgskolen må vi ikke sovne – hver dag skal timene lukkes opp for refleksjon, kunnskap, samtaler og kritisk tenkning. Vi skal dele ut nøkler til å forstå og skape tro på nytten av egen deltakelse.

Lykke til!

OYVIND KRABBERØD

FORDYPNING OG SAMARBEID HELT SENTRALT I SKOLEN

Dybdelæring og samarbeid blir to viktige faktorer i fremtidens skole.

AV MARIT ASHEIM

– En av de viktigste tingene elevene fremover får mulighet til, er å gå i dybden på fag, sier dekan Sten Ludvigsen ved Universitetet i Oslo.

Han ledet utvalget som sommeren 2015 leverte NOUen Fremtidens skole. Denne dannet grunnlaget for den senere Stortingsmeldingen kalt «Fag – fordypning – forståelse. En fornyelse av kunnskapsløftet.» Det handler om utviklingen til norsk skole de neste 20 årene. Alle fagene i grunnskolen og de gjennomgående fagene i videregående skole skal fornyes.

– Både i praksis og i forskning ser vi at økt dybdelæring kan kobles til progresjon. Analyser vi gjorde av læreplanen og nærstudier av undervisning i klasserom, viste at dette er en stor utfordring i dagens skole, sier Ludvigsen.

– Dagens læreplaner inneholder for mye. Elevene får ikke gått i dybden på fag. Fremover må det kuttes. Samtidig er det viktig at det som beholdes er med på å skape en større sammenheng også mellom fag, legger han til.

– Skolen er en arena for gode intensjoner, men i sum vil den i dag altfor mye. Vi trenger tydeligere prioriteringer, som gjør at elevene får jobbe undersøkende og tematisk, sier han.

DYBDELÆRING GIR MOTIVASJON

Stortingsmeldingen følger opp trekkene som Ludvigsen nevner, og de blir sentrale i fremtidens skole.

– Jeg er veldig fornøyd med måten politikerne har tatt dette videre på, og forholder seg til det arbeidet som er gjort i utvalget. Nye læreplaner kommer, sier han.

– Jobbing i dybden har et annet progresjonsløp enn tradisjonell fagundervisning. Den blir mer rykkvis, fordi elevene trenger bedre tid for å integrere og anvende ny kunnskap. Dette tar lengre tid, og har ikke en lineær utvikling slik som mange elver i dagens skole er vant til, sier Ludvigsen.

– Vi trenger rom for dette. Ambisjoner og mål må ta høyde for en mer variert utvikling hos elevene, legger han til.

– Når disse to elementene er på plass, vil elevene i mye

større grad kunne anvende det de lærer i nye situasjoner. Det får man ikke til når fagene bare studeres på overflaten, sier Ludvigsen.

Han er også tydelig på at motivasjon og dybdelæring henger tett sammen.

– Elever vil lettere oppleve mestring gjennom dybdelæring, fordi de tydeligere ser relevans til bruk i andre situasjoner. I skolen blir det viktig å jobbe med innhold som er viktig i elevenes hverdag, forklarer han.

– Tallforståelse bør eksempelvis knyttes til billån, forbrukslån eller lignende, hvor elevene lettere ser relevans for egen del.

Ludvigsen ser på dagens frafallsproblematikk som svært alvorlig. 20–30 prosent fullfører ikke videregående, og frafallet er spesielt stort i yrkesfag.

– Dette er alarmerende tall. Samtidig er det nok et uttrykk for den utvikling av skolen vi har hatt. Med dagens fagplaner er det rett og slett svært vanskelig å få flere gjennom, sier han.

– Spesielt på yrkesfag er det en helt urealistisk målsetning i de generelle fagene. Naturfag er et slikt eksempel, som inneholder altfor mye. Det er merkelig at det ikke er gjort noe for lenge siden! Nå skal det endelig endres, sier Ludvigsen.

Hele 10–20 prosent går i dag ut av grunnskolen med så svake lese- og skriveferdigheter at de kan få problemer med videre skolegang og arbeid.

– Jeg synes det er merkelig at så mange går ut uten å kunne lese og skrive. Vi trenger styrking av grunnleggende ferdigheter. For å få til det trengs det mer tverrfaglig arbeid der lesing av ulike sjangere er sentralt. Det vil kunne gi bedre opplevd relevans for elevene. Norskfaget bør inneholde en rekke sjangere, nå har nok skjønnlitteratur en for stor plass, sier han.

ESTETISKE FAG OG TVERRFAGLIGE EMNER

Et spesifikt område både utvalget og Stortinget er enige om skal styrkes fremover, er de praktiske og estetiske fagene.

Hvordan det skal komme til uttrykk er fremdeles ikke klar-

«Dagens læreplaner inneholder for mye. Elevene får ikke gått i dybden på fag. Fremover må det kuttes»

«Samfunnsutfordringene elevene møter fremover vil kreve kognitiv fleksibilitet og sosiale ferdigheter»

gjort. Stortinget vurderer å splitte dagens kunst og håndverksfag i to: håndverksfag og kunsthåndverk.

– Det Stortinget nå drøfter er viktig, men dessverre ser vi en tendens til en noe nostalgisk diskusjon. Det snakkes om håndverk og sløyd, men for elevene er for eksempel digital design mye mer relevant, sier Ludvigsen.

– Vi trenger en mer nyansert debatt, og jeg har tro på å bruke krefter i lokalmiljøet. Da vil også faglige prioriteringer falle lettere på plass, fortsetter han.

– Hva som er viktig i hverdagen er veldig forskjellig om du vokser opp på Grünerløkka, eller i en bygd hvor du er vant til å ha håndverkere og praktiske yrker rundt deg. Det kan også være forskjellen på høvelbenk og digital design. Jeg mener derfor det må være rom for lokale variasjoner i faget, sier Ludvigsen.

– Med lokale variasjoner vil det også bli enklere å se nytten i faget. På noen skoler kommer elever kjørende i traktor, mens på andre skoler vet man knapt hva en traktor er.

Ludvigsenutvalget peker på tre tverrfaglige emner de mener blir særlig viktige fremover, og mener de bør tydelig inn i læreplanverket. Stortinget har også landet på å inkludere de tverrfaglige emnene *demokrati og medborgerskap*, *bærekraftig utvikling og folkehelse* og *livsmestring*. Ludvigsen ser ingen fare ved å la emnene være løst knyttet til fag.

– Vi foreslår at minst ett fag bør være knyttet til hvert av emnene, slik at de ikke drukner eller blir borte i læreplanene, sier han. – Ett fag må ha regien.

Ved Det utdanningsvitenskaplige fakultet på Universitetet i Oslo, hvor Ludvigsen selv er ansatt som dekan, foregår det i dag et forskningsprosjekt på fire skoler som nettopp jobber med tverrfaglige temaer i undervisningen.

– Så langt i dette prosjektet ser vi at det er fullt mulig å finne gode koblinger mellom emner og fag, for å jobbe med temaer på tvers i undervisningen, sier Ludvigsen.

SAMARBEIDSKOMPETANSE

Ludvigsenutvalget beskriver hvordan dagens arbeidsliv stiller høye krav til kompetanse, utdanning, omstillingsevne og samarbeid på tvers av fagfelt. De anbefalte derfor fire kompetanseområder som grunnlag for fornyelse av skolens innhold:

fagspesifikk kompetanse, kompetanse i å lære, kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta og kompetanse i å utforske og skape.

«Et sentralt mål for elevenes læring må være at de skal kunne samhandle på en rekke samfunnsarenaer, ikke minst

relatert til demokratisk deltagelse, toleranse og sosial ansvarlighet», står det blant annet i rapporten.

Stortinget ønsker ikke å inkludere sosiale og emosjonelle ferdigheter i kompetansemål i fag, men understreker at det vil bli ivare tatt i andre deler av læreplanverket.

– Vi ser på samarbeidskompetanse som svært viktig. Samfunnsutfordringene elevene møter fremover vil kreve kognitiv fleksibilitet og sosiale ferdigheter, sier Ludvigsen.

– Uansett bransje man skal inn i vil den kreve at man klarer å samarbeide med mange ulike personer, legger han til.

– Samarbeidskompetanse er et godt eksempel på det som kalles 21. century skills. Dette er egenskaper dagens arbeidsliv etterspør, sier Ludvigsen.

– Helt konkret så vi også verdien av tverrfaglig samarbeid i utvalgsarbeidet vårt. Nettopp fordi vi var så forskjellige fikk vi gode diskusjoner, og en større bredde. Det var avgjørende for å fange mangfoldet sektoren består av, sier han.

Ludvigsen ser lyst på fremtidens skole. Selv om utvalgsarbeidet er over, ser han frem til å følge endringene som kommer fremover.

– Min interesse blir nå på et faglig plan. Hvordan kan vi som fakultet best følge opp planene? Vi skal utdanne lærere som blir vant til å jobbe tverrfaglig og med fordypningsemner, avslutter han.

SKOLEN SOM ALDRI SOVER LÆRER ELEVENE GODE SØVNVANER

God søvn er viktig for å trives i hverdagen. Ringerike folkehøgskole har fokus på elevenes psykiske helse og søvn er bare ett av områdene de jobber med.

TEKST OG FOTO: DORTE BIRCH

Assisterende rektor Kari Evjen bidrar også i samtalene med elevene.

Ringerike folkehøgskole tar elevenes psykiske helse på alvor. Da elevene startet opp i høst fikk alle elevene en oppstartssamtale der de fikk det enkle spørsmålet:

Er det noe vi trenger å vite om deg?

Noen elever ønsket seg flere samtaler og det har gjort at skolen har kunnet tilrettelegge tidlig for den enkelte.

Ingen disiplinærsaker

Det er ikke kun lærerne som har samtaler med elevene. Vaktmesteren og kjøkkenpersonalet er også involvert. Det samme er assisterende rektor Kari Evjen som har morgensamtaler med en elev.

– Oppstartssamtalen på høsten gjør at vi blir fortere kjent med elevene og da er det enklere å tilrettelegge for den enkelte, forteller hun. Elevene har ulike behov.

Den tette oppfølgingen av elevene kan være en av grunnene til at skolen overhodet ikke har hatt disiplinærsaker i år og at ingen elever har sluttet på skolen.

– Det er selvfølgelig et sammensatt bilde, sier Kari Evjen. Men vi mener det kan være en sammenheng mellom oppfølgingen av elevene og det at vi ikke har hatt noen disiplinærsaker.

Mange blir for flinke for sitt eget beste

Kari Evjen mener at mange ungdommer nesten er for flinke. Hun peker på at Ringerike folkehøgskole er en skole med et høyt trykk. Man kan velge mange valgfag og fagtilbudet er både stort og kan oppleves som litt tøft.

– Enkelte elever velger for mange valgfag fordi de er ambisiøse og enkelte ganger må vi hjelpe dem til å begrense seg, forteller hun. Det er ikke alle som skal presses.

– Andre må vi presse litt for å ta flere, sier hun med et smil.

Skolen har karriereveiledning for alle elevene. Mange ønsker å drive med teater, musikk, design eller kunst resten av livet.

– Vi prater med elevene om dette med å følge drømmen. De må finne en balanse mellom å følge drømmen og å se i øynene at det kan bli tøft. Noen har et drive og synes det er greit å leve på suppe resten av livet, men de må vite hva de går til.

Helsedans og seniorfest

Ringerike folkehøgskole har mange prosjekter for nærmiljøet. Tidlig i februar ble alle eldre i Hønefoss invitert på seniorfest på skolen. Der ble de vartet opp med rømmegrøt og en forestilling fra linjen *Stand up og revy*.

– Elevene sang gamle revynummer som de eldre kunne synge med på, forteller Kari Evjen. – Elevene så kanskje ikke helt humoren i «Hei, serru serru», men hele salen lo og var med og det syntes elevene var herlig.

Ringerike folkehøgskole har også helsedans med rundt 70 psykisk utviklingshemmede. 60 elever har valgt helsedans som valgfag hver tirsdag og skolen får tilbakemeldinger om at elevene setter pris på å kunne være noe for andre.

Mange sover dårlig

Kari Evjen forteller at mange elever har problemer med søvnen. De kan slite med å sovne på kvelden og det kan være vanskelig å komme seg opp på morgenen.

Skolen har derfor valgt å lage avtaler med den enkelte eleven. Noen trenger hjelp med å legge fra seg mobiltelefonen eller PCn før de skal sove, og da avtaler de med skolen at de leverer dem til en ansatt før de legger seg.

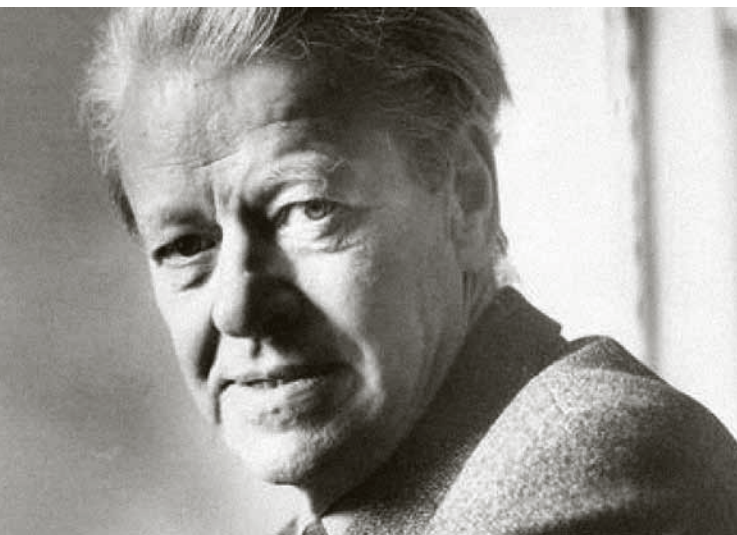
– Vi vekker også noen elever som trenger hjelp til å komme seg opp, forteller Kari Evjen.

Når vi spør henne om det ikke er litt morsomt at «Skolen som aldri sover» må hjelpe elevene til å få bedre søvnrytme, så ler hun.

– Vi har så stor aktivitet her at elevene skal være slitne når de legger seg.

Ringerike folkehøgskoles slagord er «Skolen som aldri sover». Skolen sover heller ikke når de har fokus på elevenes psykiske helse.

K.E.LØGSTRUP OG NÆRHETSETIKKEN

Knud Ejler Løgstrup er dansk filosof og teolog, og har gjennom mange år fått stor internasjonal oppmerksomhet.

De filosofiske overveielser han kommer med griper stadig inn i dagens aktuelle filosofiske debatt. Grunnen til dette er at Løgstrup stiller det vi ofte kaller «de evige spørsmål», og så makter han å gi sine egne svar som viser seg å ha aktualitet langt utover hans egen tid.

K.E.Løgstrup ble født i september 1905. I perioden 1930 til 1935 hadde han lange studieopphold i Tyskland der han blant andre fulgte forelesninger av Martin Heidegger. I 1936 ble Løgstrup sokneprest, men han var allerede da i gang med en akademisk karriere, og i 1943 ble han professor i etikk og religionsfilosofi ved Det teologiske fakultet i Århus. I 1961 ble han medlem av Det danske Akademi. Løgstrup døde i 1981 og har etterlatt seg et meget omfattende forfatterskap. I 1972 kom essaysamlingen «Norm og spontanitet», i 1978 kom fire bøker under samletittelen «Metafysikk I – IV» og i 1982, etter hans død kom essaysamlingen «System og symbol». I tillegg til disse bøkene og flere andre essaysamlinger og avhandlinger skrev han en mengde artikler i blader og tidsskrifter.

REFERERER TIL LØGSTRUP

Løgstrup er ikke alltid like enkel å lese selv om han ikke er entydig akademisk i bøkene sine. Han trekker ofte inn skjønnlitteratur og kan komme med lange litterære analyser. På den andre siden løfter han fram hverdagslivets mange hendelser og setter disse inn i nye og overraskende sammenhenger. Løgstrups innflytelse som nærhetsetiker har særlig slått inn i sykepleien gjennom boka til den norske forfatter og sykepleier Kari Martinsen der forholdet mellom sykepleier og pasient blir satt i nytt lys. I norsk sammenheng tok teologen Karstein M. Hansen doktorgraden i 1990 på en avhandling om skapelsestanken hos Løgstrup, men også teologen Svein Aage Christophersen

og filosofen Arne Johan Vetlesen refererer stadig til Løgstrup. I en større internasjonal sammenheng er det den nylig avdøde filosofen Zygmunt Bauman som har vært meget opptatt av Løgstrup, særlig i boka «Postmodern Ethics» fra 1993.

Det er fristende å snevre Løgstrup inn ved å karakterisere ham som nærhetsetiker. Han favner likevel mye videre enn som så, og det er mange kommentatorer som deler forfatterskapet hans opp i tre deler: filosofi, etikk og teologi. Som filosof var han påvirket av fenomenologien hos Edmund Husserl og eksistensialismen hos Martin Heidegger, men tok likevel avstand fra begge ved å fokusere på menneskets måte å være til på. Løgstrup hevder at tilværelsen er skjenket oss, er gitt oss, og følgelig kommer han med tanken om en instans forskjellig fra menneskelivet. Løgstrup blir metafysiker, en som legger vekt på transcendensten. Da er veien kort til teologen Løgstrup som ofte blir lest som skapelsesteolog. Forståelsen av livet som gitt oss av en transcendent skaper finner likevel ikke Løgstrup bare i evangeliens tekster, men også i våre egne liv: nemlig som en fordring i møtet med den andre, med et medmenneske. Og dermed er vi over i etikken.

IKKE SENTIMENTAL

Løgstrups mest kjente bok er uten tvil «Den etiske fordring» fra 1956. Her finner vi allerede i første kapittel det kjente sitatet: «Den enkelte har aldri med et andet menneske at gøre uden at ham holder noget af dets liv i sin hånd. Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej». Løgstrup er verken søtladen humanistisk eller overspent sentimental når han skriver dette, men prøver snarere å forklare hvordan vi er hverandres skjebne. Menneskelivet er gitt oss, det stiller den enkelte opp overfor et ansvar.

«Vi er hverandres skjebne»

«Menneskelivet er gitt oss, det stiller den enkelte opp overfor et ansvar»

Selv om Løgstrup fastholder transcendensen, mener han likevel ikke at det finnes en særlig kristelig etikk. Den etiske fordring gjelder alle mennesker. Vi kommer ikke unna at vi er hverandres skjebne. Løgstrup havner likevel ikke i fortvilelse og angst. Når Heidegger utfra sin eksistensialistiske filosofi hevder at angsten er det menneskelige grunnfenomen, peker Løgstrup på det han kaller de suverene livsytringer: tillit, barmhjertighet, talens åpenhet, kjærlighet, oppriktighet og troskap. Når et menneske realiserer de suverene livsytringene, realiserer det seg selv. Livsytringene er uttrykk for de muligheter som finnes i menneskelivet, de uttrykker menneskets væren i verden, samtidig som de er et krav og en fordring i møtet med den andre.

Løgstrups forfatterskap kan virke overveldende. I forordet til essaysamlingen «System og symbol» skriver han følgende: «Etter at vor vestlige kultur er begyndt at antage vanvidstræk, er den kommet til at omfatte hele kloden, så det er et temmeligt uheldigt tidspunkt, det er sket på. Hvad der er at gøre ved det, er det muligvis umulige, at lade vor holdning svinge 180 grader omkring dens egen akse og gøre os det klart, at universet ikke er vor omgivelse men vort opphav». For den som er opptatt av den mer politiske Løgstrup, er denne essaysamlingen et godt sted å begynne. Her drøfter Løgstrup liberal økonomi, energipolitikk og klimaproblemer, samtidig som han på nytt tenker gjennom de spontane livsytringene og kommer med spennende tanker om forholdet mellom lærer og elev. Av de mange bøkene som er skrevet om Løgstrup er Svend Andersen's bok på forlaget Anis fra 1995 veldig informativ og grundig.

Løgstrup hadde et meget godt øye til Grundtvig og til folkehøgskolen i Danmark. Egentlig er det litt forunderlig at han ikke skriver mer om Grundtvig enn det han gjør, særlig siden han arbeider så mye med Søren Kierkegaard som han etter hvert kritiserer ganske skarpt. På mange måter kan det se ut som det er sammenfall med Grundtvig både i livssyn og menneskesyn. Han slutter seg til Grundtvigs syn på skillet mellom

kirke og skole, eller kirke og kultur. Kirke og kultur skulle ikke ha et mål – middel – forhold til hverandre. Kirken, og skolen, skulle ikke bruke kulturen som middel for sin forkynnelse, på samme måte som kulturen ikke skulle redusere kirken til middel for sine formål. Her finner vi igjen Grundtvigs syn på folkehøgskolen som en verdslig skole, en skole uten forkynnelse.

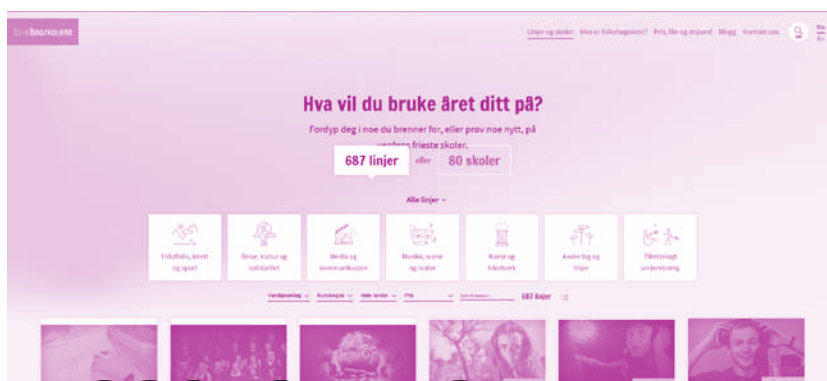
I 1961 kom boka «Højskolen til debatt», og her har Løgstrup fått siste artikkel. I en fortsatt meget lesverdig artikkel om «højskolens nye fronter» drøfter han folkehøgskolen som en historisk-poetisk skole og krever «at undervisningen er båret af den overbevisning, at den enkeltes liv kun bliver forståeligt for ham selv og fuldt af mening, om han med historiens hjælp forstår livet i dag, både hans eget og hans folks liv i dets forbindelse med både fortiden og fremtiden». For ifølge Løgstrup skal «folkehøjskolens opgave ikke bestå i at drive populærvidenskabelighed, men er en ganske anden, nemlig at hæve livsforståelsen til en livsfilosofi».

ARILD MIKKELSEN

«Her finner vi igjen Grundtvigs syn på folkehøgskolen som en verdslig skole, en skole uten forkynnelse»

I vår artikkelserie om pedagogikk i folkehøgskolen ser vi på hvilke inspirasjonskilder vi kan skimte i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig. Først ute var Arild Mikkelsen med en artikkel hvor den jødiske filosofen Martin Buber trer fram. Lena Sendstad har skrevet om Kaospilotene. Olav Klonteig fulgte opp med en artikkel om den amerikanske psykologen Jerome Seymour Bruner. Rune Sødal har belyst Møtet hos Friedrich Bollnow, mens Tore Haltli tok for seg Paolo Freire og bankmetoden. Øyvind Brandt har skrevet en artikkel om montessoripedagogikken. Sigurd Ohrem presenterte filosofen Arne Næss og hans lekne livsfilosofi. Øyvind Krabberød tok for seg prosjektarbeid som pedagogisk virkemiddel. Lena Sendstad skrev om lek og læring, med Lego som eksempel. Odd Haddal besøkte Alverno College i Wisconsin. Benedicte Hambro skrev om kunsten å bruke fortellinger til oppdragelse og dannelsen. Sigurd Ohrem så på dialog i lys av Ricoeur og Gadamer. Einar Opsvik presenterte ideen om at læring skjer mellom mennesker – sosialkonstruktivistisk læringsteori. Lev Vygotskij ble belyst av Sindre Findal Vinje. Øyvind Brandt ga oss et innblikk i John Deweys tanker. Øyvind Krabberød skrev om Summerhill-bevegelsen i England. Odd Haddal formidlet Jesus som pedagogisk forbilde. Lærer ved Solborg folkehøgskole, Geir Ertzgaard, lot seg inspirere av filosofen Søren Kierkegaard, mens Sigurd Ohrem så på Sokrates og dialogen. Inge Eidsvåg ga oss et innblikk i sitt pedagogiske ideal – Alf Prøysen. Øyvind Brandt belyste lekfolkkonferanser som metode. Sindre Vinje tok for seg aksjonsforskning i et historisk lys. Willy Aagre skrev om legenden Anna Sethne. Øyvind Krabberød gravde i Nils Christies tankegods rundt pedagogikk, mens Synne Platander ga oss et innblikk i playbackteater – et moderne leirbål. Michael Noah Weiss skrev om filosofisk praksis. Sigurd Ohrem besøkte Camphillbevegelsen og Vidaråsen. Nå gir Arild Mikkelsen oss et innblikk i K.E. Løgstrup sin tankeverden.

FOLKEHOGSKOLE.NO I HELT NY DRAKT

Folkehogskolenes felles nettsted, folkehogskole.no, har gjennomgått en total forvandling. Det er nettredaktør Astrid Fuhr (36) som har løst det store prosjektet i land.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Astrid startet som informasjonsrådgiver med spesielt ansvar for nettsidene i september 2016.

– Hvorfor var det viktig for deg å fornye nettstedet for alle folkehogskolene?

– Førsteintrykket av de gamle sidene var bra, men jeg så nok en del som kunne justeres, spesielt når en gikk ned i strukturen. Særlig søket og filtreringen var blitt utdatert. Vår unge målgruppe er vant til å søke på en annen måte gjennom filtrering. Vi har hatt brukervennlighet øverst på dagsordenen gjennom hele prosessen, forteller Astrid.

Stødig hånd

Webredaktøren har hatt med seg en prosjektgruppe i gjennomføringen. Netlife Research har vært byrået som har stått for prosess, design og funksjon, og det har vært mange runder for å finne optimale løsninger.

Det er rensket i menyfaner og skrellet av masse tekst. Målet har hele veien vært å se hvilke oppgaver brukerne skal løse når de er i søkmodus.

Prosjektlederen har holdt en stødig hånd med gjennomføringen av endringer og oppbygging av nye sider. Det har vært et stort løft også økonomisk, og den største endringen som er gjennomført på veldig mange år.

Det var et intenst løp fra slutten av juli til det ble rundet av i desember, og

det var viktig å få avsluttet før den viktigste søkeperioden satte inn. Men små justeringer gjøres nå kontinuerlig også etter avslutning.

Skolene har underveis også fått oppgaver med å fornye tekster og bilder for de nye nettsidene. Astrid har hatt heftig kommunikasjon med landskapet i prosessen, og anslår at det er mange hundre e-poster som er besvart.

– Det har vært noen som synes at endringene har vært omfattende, men vi har fått veldig mange positive tilbakemeldinger på at skolene nå får vist seg fram på en mye bedre måte under folkehogskole.no. Det har kommet inn mange gode forslag fra skolene underveis og vi har gjort mange justeringer etter gode innspill, forteller Astrid.

Pris

På de nye nettsidene er økonomi/pris kommet bedre fram – og kan nå filtreres

på fra forsiden.

– Det er det vi har brukt mest tid på for å finne en god løsning som er forståelig og riktig. Det er viktig å få fram hva som er inkludert i prisen. Jeg har vært opptatt av å svare på alle henvendelser og forankre og informere underveis. Prosjektgruppa har hatt hyppige møter underveis, det har vært viktig å få med ulike synsvinklinger.

Trendene endrer seg stadig når det gjelder nettsider. Nå har det blitt viktigere å sette brukeren i fokus framfor organisasjonens egne behov. Astrid forteller at de har sett på den potensielle søkerens brukerreise på sidene, og løsninger som ser på hele løpet – fra en gryende interesse til de står på skoleplassen. – Dette har vært en god metodikk. Byrået har intervjuet brukere og foreldre og satt seg inn i målgruppens behov og testet underveis. Det synes jeg har gitt en god og meningsfull prosess.

– De nye nettsidene er designet med utgangspunkt i mobil, trafikken fra disse enhetene øker stadig. Løsningen skal være optimal for mobil, det har vært viktig, men de fungerer også veldig godt for PC.

Webredaktøren følger nå spent med på statistikken for de nye sidene. – Så langt ser det veldig positivt ut, nettsidene gjør det de skal gjøre, avslutter en godt fornøyd Astrid Fuhr.

ØYEBLIKKET

Fra bildeserien «Floral» av Mari Bergan, Sogndal folkehøgskule
«Look after the soil, and the plant will look after themselves»

Teknikk: Fotogram

Fotogram er et fotografisk bilde som er laget ved lysets direkte innvirkning på et lysfølsomt medium. I denne serien ble det brukt blomster, både friske og tørkede. Blomsten legges på et lysfølsomt fotopapir, og belyses slik at det lages et negativ. Ved å scanne det inn og invertere det digitalt skapes et positivt trykk.

SERIE: PEDAGOGISK HVERDAG – REFLEKSJONER

GLOBAL VILLAGE FOTO

Tørr jeg si det? Det er gøy å være folkehøgskolelærer. Gøy fordi ingen ting driver motivasjonen mer enn å kunne forme sin hverdag selv og gi tidsflatene en rår over et innhold som både treffer egne interesser og verdier, og unge mennesker som har interesse for det samme. I større grad enn noe annet sted jeg kjenner til, er klasserommets vegger revet ned, læringsarenaen er grenseløs og stadig i bevegelse. Læringsarenaen er ikke lenger knyttet til eller definert av de fysiske grensene rommet setter.

TEKST OG FOTO: GEIR ERTZGAARD, SOLBORG FOLKEHØGSKOLE

Klasserom uten vegger.

HVORFOR GLOBAL VILLAGE FOTO?

Hva slags linje er det så jeg har ansvar for? *Global Village foto* har eksistert siden høsten 2007. Målet var å skape en linje som ville bruke reiser og foto som en bakdør inn i solidaritetens verden. Den store interessen for å se verden skulle gi muligheter for å skape et engasjement for andre enn oss selv. Ideen om å koble fotografering opp mot reiser og dokumentasjon skulle få vinger og bidra til livslang læring og refleksjon over viktige globale spørsmål.

MOTIVERENDE

Det er motiverende at det er jeg som definerer innholdet og lager fagplanene, og det er jeg som har ansvaret for at resultatet blir best mulig. Den pedagogiske friheten gir meg mulighet til å være i forkant når det gjelder metoder. Samtidig gir det meg stressnakke med tanke på at det er *jeg* som har ansvaret for at dette blir bra. Utfordringen er å ta vare på denne muligheten. Gleden er at jeg hele tiden kan boltre meg i et pedagogisk laboratorium der jeg er fri som lærer til å prøve og eksperimentere.

INNOLD

Jeg har tre bærebjelker for undervisningen: Foto, reisekunnskap og globalt medborgerskap. Som pedagogisk grunnlag har jeg tatt til meg en læringsteori som kalles konnektivismen.

Vi har femten linjetimer på *GV Foto* i uken. 80 prosent av disse benyttes til foto, de 20 resterende prosentene fordeler jeg mellom reisekunnskap og globale spørsmål. Jeg tror det er umulig å favne alle tema og utfordringer som møter oss. Derfor begrenser vi oss til fire problemstillinger som er «våre»: Artsmangfold og dyrevern, regnskog og palmeoljeproblematikk, forsøpling av havene og strømfri kveld, tema vi har arbeidet med lenge før hvaler strandet på norske strender med buken full av plastposer.

Vi bruker mindre tid på reiseforberedelser enn en skulle tro i forbindelse med turene våre. Man kan forberede seg til døde, og slite ut elevene med forhåndsinformasjon. Å reise er å oppdage selv. Min oppgave er å legge rammene, og å bidra til refleksjon rundt det vi opplever underveis og i etterkant.

Studieturene har en sentral plass – med en blanding av god og dårlig samvittighet fra min side. Ja, vi setter igjen et stort fotavtrykk, men samtidig fordrer det vi holder på med læring

«Man kan forberede seg til døde»

gjennom erfaring, og erfaring får vi gjennom studieturene, og jeg velger å se på noen reiser som viktigere enn andre. Viktigere er det å drøfte etiske problemstillinger knyttet til det å være *fotograf* på reise, og fokusere på hvordan kameraet på godt og vondt får oss til å se på verden.

Jeg legger opp til svært lite teori i foto. Første måned består av innføring i elementær fotokunnskap, dvs. kamerateknikk, bildeforståelse og bilderedigering. Ganske raskt går vi over i prosjekter; dagsoppgaver, ukeoppgaver og fordypningsoppgaver. I januar er både nybegynnere og mer erfarne fotoelever så dyktige at vi setter i gang et prosjekt som kanskje er vår største stolthet; Fjesboka. Vi tar såkalte karakterportretter av alle elever på skolen. I foreldrehelgen lanseres disse bildene som en utstilling og en høykvalitets fotobok som alle skolens elever får ved skoleslutt. Å våkne opp om morgenen, gå til frokost og plutselig se portretter av alle skolens elever fylle resepsjonsområdet er en opplevelse som gir frysninger på ryggen. Ellers arbeider vi med hjemmesider, utstillinger, bilder til avisen Vårt Land, turer og ekskursjoner og alt det som kan fylle en fotohverdag på en folkehøgskole.

KONNEKTIVISMEN SOM TEORETISK GRUNNLAG

Vi arbeider ut fra en konnektivistisk læringsteori. Elevene får i stor grad jobbe selvstendig med oppgavene. Vi benytter sosiale medier for å arbeide sammen og dele det vi gjør. I konnektivismen er samhandling selve nøkkelen, det fysiske rommet er sekundært, og digitale verktøy benyttes aktivt for å jobbe sammen. Jeg kan ha undervisning hjemmefra eller borte fra skolen hvis det er nødvendig. Klokkeslett og fysisk tilstedeværelse er ikke alltid nødvendig, det er resultatene og samarbeidet elevene selv utvikler som er viktigst. Elevene får stor frihet til å styre dagene selv, de får også ansvar for å drive læringsprosessen. Jeg er mer tilrettelegger av læring enn formidler av kunnskap. Jeg er ikke mindre viktig – kanskje heller mer, men jeg får en annen rolle enn før. Min rolle som veileder og mentor styrkes, dosenten i meg får mindre plass. Hvilke verktøy vi bruker i denne prosessen betyr ikke så mye – bare de fungerer.

GOD FOLKEHØGSKOLEPEDAGOGIKK?

Elevenes ansvar for sin egen læring er nøkkelen. Det å bli behandlet som voksne, å selv kunne evaluere seg selv og si seg fornøyd er viktigere enn mål definert av meg. Det som likevel er helt nødvendig, er tiden som settes av til refleksjon enkeltvis og i grupper. Hvert år er unikt i seg selv. Man kan tro at det er de samme faktorene man har å operere med. Men noen konstanter går igjen, refleksjon og dialog er to av dem.

David Persian
i Buenos Aires.

PLANLEGGING, ELEVINTERAKSJON OG SKOLENS VERDIGRUNNLAG

Jeg har faste rammer, og hviler på disse gjennom året. Jeg endrer lite på disse fra år til år: Vi beveger oss fra innføringskunnskap til selvstendige oppgaver og videre til et større hovedprosjekt.

For meg er det en kontinuerlig prosess, der jeg hele tiden – fordi jeg er den jeg er – tenker litt kritisk om min egen virksomhet, og prøver å finne forbedringsområder. Jeg har en meny av gode oppgaver og prosjekter på lager, men vet ikke før elevene kommer hvilke som egner seg og hva som ikke gjør det. Jeg har en kontinuerlig dialog med elevene der de får gi tilbakemeldinger på hva som fungerer og hva som ikke gjør det. Jeg tror at man i en jobb som dette utvikler evnen til å tilpasse programmet til den organiske størrelsen som et årskull med elever er. En gjeng landskapsfotografer vil ikke si seg fornøyd med et opplegg basert på fjorårets gatefotografer.

Skolens verdigrunnlag er helt fundamentalt i arbeidet. Vi som skole har som mål å se den enkelte, skape samhandling og gi mestringsopplevelser. Hvis ikke elevene klarer å koble seg til hverandre og med meg som lærer, hvis de ikke opplever mestring, og ikke føler seg sett, da har jeg ikke lyktes. Programmet på *GV Foto* er utviklet nettopp for å ta vare på hver elev i relasjon til disse målene. Klarer jeg dette og samtidig klarer å øve opp i elevene evnen til å forstå seg selv som mennesker i et samfunn, har jeg også klart å ivareta det som både er min skoles og folkehøgskolens felles mål – å utfordre til globalt medborgerskap.

Hvis noen er interessert i flere detaljer om hvordan vi arbeider, er jeg mer enn glad for å dele i vei. Send meg en e-post til geir@solborg.fhs.no – eller meld deg inn i Facebook-gruppen Folkehøgskolefotografene. Deling er et gode vi benytter oss alt for lite av i folkehøgskolen.

STUDIEREISENS PRIS

AV STYRET I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

«I Norge er folkehøgskole kun et år med opplevelser!», sa en svensk rektor i en nordisk sammenlikning, mens han i rask rekkefølge viste ti internettsforsider for norske folkehøgskoler. Alle med flotte bilder av sprudlende norsk ungdom i eksotiske omgivelser med dertil hørende navn. Omfanget av reisevirksomheten i norsk folkehøgskole har økt betydelig de seneste tiårene, både i antall studiereiser, avstand til reisemål, og tiden man er avgårde. Dette synes i rekrutteringsarbeidet, som kanskje er den viktigste motoren i utviklingen. For tilsynelatende har nok norske familier råd til dette.

Reisen har så definitivt en plass i livets skole. I en stadig tykkere flystripe dukker det imidlertid opp en rekke prinsipielle utfordringer. Både i og utenfor folkehøgskolen stilles det stadig flere spørsmål til den voldsomme reisevirksomheten og om dette er riktig folkehøgskole.

REKRUTTERING OG IMAGE

Vi skal være varsom med å hevde et fasitsvar på hva som er den rette folkehøgskole. Og for ordens skyld, elevene betaler selv for studiereisene. Dessuten er det store forskjeller mellom skoler, og omfanget av studiereisene utgjør under 10 prosent av de fleste elevers opphold.

Likevel har vi som skoleslag et problem når eksotiske studiereiser så til de grader fronter skoleslaget. Mer alvorlig enn å la oss overraske over den svenske rektorens enkle dom, er det at samfunnet rundt oss, bevilgende politikere inkludert, i stigende grad merker seg utviklingen. Og i økende grad er det kanskje elever vi ikke får, fordi prisen for et år på folkehøgskole er blitt for høy?

Samtidig hevdes det at det er vanskelig å rekruttere elever hvis ikke skolen løfter fram spennende studiereisemål. Er det slik at vi ikke helt har klart å knekke koden for å rekruttere elever på det vi egentlig driver med det meste av tiden? Det er hverdagene på skolen det er flest av, med linjefag, fellesfag og valgfag, lørdagsseminarer og mye mer, som burde frontes i rekrutteringsarbeidet? Det finnes eksempler på skoler som viser at det går an å fylle skolene med elever uten lange studiereiser.

SOSIALPEDAGOGISK ARBEID LIDER

Det er ingen tvil om at folkehøgskolen defineres av samværet. Når flere linjer reiser samtidig og med hver sin eller flere lærere på hver av turene, raseses potten av sosialpedagogiske timer til bruk på skolen. Dette økende misforholdet ser ut til å føre til stadig flere eksempler på skoler som er tomme for lærere etter kl 15, eller kompenseres med utstrakt bruk av stipendiater. Vi vet alle sammen at en eller annen gang kommer dette til å få følger.

STORT ANSVAR PÅ LÆRER OG REKTOR

De fleste synes det er verdifullt og givende å reise med elevene. Studiereiser til stadig fjernere mål medfører imidlertid også et stort ansvar. Riktignok er elevene over 18 år, og vi takler utfordringer forskjellig. Men stadig flere lærere gir uttrykk for ekstra stress på de mest krevende turene. Det gjelder både i forhold til mye sammenhengende tid hjemmefra, og ansvaret for sikkerhet og helse, noe som kan bidra til en større turnover i skoleslaget og har medført økt fokus på forebyggende tiltak og kriseberedskapsplaner i selve turforberedelsene og gjennomføringene.

Å LEVE SOM MAN LÆRER

Er så reiseomfanget forenelig med folkehøgskolens ambisjon om å være i front i det grønne skiftet? Det er unektelig brutalt når tidligere rektor på Nordfjord folkehøgskole Hallstein Hansen på sist rektormøte viste på storskjerm at folkehøgskolene samlet sett kommende skoleår annonserer 17000 personreiser med fly, tilsvarende 2600 ganger rundt jorda. For å nå klimamålene om kun 2 grader varmere klode, må ingen av oss produsere mer enn 4 tonn CO₂ pr år. Når én reise til Australia for én elev produserer nesten det dobbelte på noen timers flytur, skal argumentasjonen være god for å forsvare ressursbruken.

FOLKEHØGSKOLENES KLIMAAVTALE?

Brynjar Tollefsen, rektor ved Lofoten folkehøgskole, er inne på det økende ubehaget ved avstanden mellom liv og lære. I euforien etter rektormøtet og på bakgrunn av elevreaksjoner, spør han i sist nummer av dette bladet om tiden nå er overmoden for sammen å forsøke å finne ut av noen felles begrensende eller riktigere rammer rundt studiereisene.

Hansen sendte rektorene hjem fra rektormøtet med en utfordring om å forsøke å inngå en klimaavtale mellom skolene. En idé kan være at neste rektormøte blir folkehøgskolenes klimakonferanse eller konferanse for det grønne skiftet i folkehøgskolen, hvor målsetningen er å formulere det skolene kan enes om som felles mål og rammer for egen virksomhet. Kanskje til og med posisjonere oss i front av en slik utvikling. En slik konferanse vil dessuten legge seg pent i kjølvannet etter tre års fokus på bærekraft og aksjonslæring i folkehøgskolen. Et «folkehøgskolenes klimatoppmøte» med såpass ambisiøs målsetning vil imidlertid kreve en god del forarbeid, og at skolene vil dette.

NIVÅ PÅ TILTAK?

Et minste mål må være at hver skole formulerer hver sin målsetning om å arbeide i en bærekraftig retning med dannelsesprogram, studiereiser og drift. En konferanse vil i så fall bidra til refleksjon og med ideer til et slikt arbeid, som i sin tur avspeiler seg i hver enkelt skoles endring av praksis, i eget tempo.

Mer radikale forslag går ut på å enes om maksimalt kun å ha én flyreise pr elev, eventuelt kun i Europa, at hver skole forplikter seg til å synliggjøre CO₂/klimaavtrykk i den felles nettportalen, innføring av kvoteordning, etablering av en felles merkeordning for bærekraft, eller enes om et folkehøgskolens bærekraftcharter (ja, vi burde snart finne et annet ord enn bærekraft!) som omfatter et videre spekter av utviklingsmål, rammer og insitamenter for utviklingen av skole, drift, og reiser.

I forslagene ligger det mange kompliserende faktorer og dilemma. Blir fokus ensidig på studiereisen og dennes CO₂-avtrykk? Hvordan og hvem skal med hvilke ressurser regne på hvilke faktorer og siden presentere dette? Og vil synliggjøring ha det nødvendige potensiale i seg til endring?

PISK ELLER GULEROT?

Utfordringen ved alle typer avtaler er hvordan de skal etterleves. I folkehøgskolen har vi erfaring med avtalen om felles første opptaksdag av elever. Denne har eksistert som en «gentlemen's agreement» i 20 år. Underliggende «sanksjon» er at om skoler bryter avtalen, faller den sammen og «straffen» blir et mer krevende rekrutteringsarbeid for alle. En like

direkte tilbakekoblingsmekanisme er det vanskelig å få øye på i en klimaavtale.

For å være herre i eget hus har nyhetsmediene etablert «Varsom plakaten» og hvordan det skal reageres hvis en medlemsbedrift felles i en sak i Pressens Faglige Utvalg. Hvordan dette i tilfelle skal se ut i en folkehøgskolesammenheng, er det utfordrende å se for seg. Ut over miljømessige gevinster, kan folkehøgskolenes motivasjon, negativt formulert, være å unngå innstramminger i lov og forskrift eller reduksjon av statsstøtten, eller positivt, innholdsmessig å utvikle seg i en sunnere retning.

Men forsøk å forestille deg hvordan et slikt regime skal være innrettet og hvem som skal være politi? Vi mener at det er en feil utvikling å tillegge sentrale organer en slik rolle.

UMYNDIGGJØRING AV FOLKEHØGSKOLEN

Jo mer regulering folkehøgskolene utsettes eller utsetter seg selv for, jo mindre etisk handlingsrom har skolene til å finne sin autonome vei. Skolene umyndiggjøres. Dilemmaet er at dersom konkurransen driver fram en ikke ønsket utvikling, er den også på sett og vis umyndiggjørende, samtidig som den er ødeleggende for miljøet, sos.ped.arbeidet og alle de andre forholdene. Om skoleslaget lykkes med en klima-/reiseavtale kan det ta tilbake handlingsrom på flere felt enn hva som tapes ved selv pålagte begrensninger i studiereisevirksomheten.

KOMPLISERT

Er det så mulig for skolene i fellesskap å manøvrere seg i en annen posisjon i forhold til studiereisene og alle de dilemmaene de fører med seg? Eller vil konkurransen om elevene tvinge fram enda flere og lengre reiser?

Landsmøtet i Folkehøgskoleforbundet vedtok i 2015 en uttalelse om at bærekraft skal ligge til grunn for all skole og utdanning. Styret i folkehøgskoleforbundet følger opp debatten ved å ha studiereisen som et av temaene på kommende landsmøte. Samtidig skal vi bidra til en oppfølging av engasjementet fra rektormøtet i januar, om så en folkehøgskolenes klimakonferanse, dersom det er grunnlag for dette blant skolene. Og som med klimakonferanser flest, det er nok ikke gjort med én.

«Er det slik at vi ikke helt har klart å knekke koden for å rekruttere elever på det vi egentlig driver med det meste av tiden?»

FOLKEHØGSKOLELÆREREN

*Geir Ertzgaard skrev i Folkehøgskolen nr. 5/2016 et klokt innspill til samtale om lærerrollen i folkehøgskolen. Hovedspørsmålet er: **Hva kjennetegner en god folkehøgskolelærer?** Etter et langt liv som lærer og rektor ved Nansenskolen på Lillehammer, har jeg gjort meg noen refleksjoner.*

AV INGE EIDSVÅG, LILLEHAMMER

Foto: Bård Ek

TRE KJENNETEGN

Når jeg tenker tilbake på mine beste lærere, tror jeg de hadde noe felles i all sin forskjellighet. La meg nevne tre ting:

a) De hadde store kunnskaper og de elsket sine fag. Historielæreren var Historien. Han sang Internasjonale da han underviste om den russiske revolusjon, og han led med de arbeidsløse i mellomkrigstida. Tysklærerens lepper var som skapt for stemte s-er, og han gikk i takt med sine svake verb. De leste bøker, lyttet på radio, så filmer og var i stadig utvikling. De var faglig sikre, men aldri bedrevitende. De hadde evnen til å undre seg sammen med oss – og glede seg over vår nyvakte erkjennelse.

Til våre gode lærere kunne vi komme med de umuligste spørsmål: om hva fargene var laget av, om hvor det ble av lyset når vi slukket det i stua om kvelden, om hva som ville ha skjedd hvis Hitler hadde vunnet krigen, om hvem vi var før vi ble født? De tok oss på alvor, og vi så på ansiktene at de frydet seg.

«Elevene kan laste ned informasjon, men ikke kunnskap»

DET UMULIGE SPØRSMÅLET

Alle undersøkelser viser at forskjellen mellom den gode og den dårlige skolen er *læreren*. Arne Garborg, selv utdannet lærer, formulerte det en gang slik: «Det hjelper korkje med timeplanar eller instruksar eller nokon ting. Det som gjer skulen til det han er, er læraren.»

Men hva er en god lærer? Hver gang jeg forsøker å svare, får jeg lyst til å si med Augustin, da han en gang ble spurt om hva *tid* var: «Jeg vet det hvis ingen spør meg om det, men hvis noen spør meg, vet jeg det ikke.»

Vi vet hva en god lærer er når vi møter henne. Hun kan være ung eller gammel, tradisjonell eller nyskapende,

samarbeidende eller sær. En lærer kan være god i ett skoleslag, men ikke i et annet; en kan være god i ett fag, men ikke i et annet; noen kan være gode lærere i en livsfase, men ikke i en annen. Det er derfor nesten umulig å gi en fasit for hvordan den gode lærer skal være. For vi vil alltid finne unntak, noen som ikke passer inn i våre ruter og rubrikker. Jeg har hatt lærere som ifølge all pedagogisk teori gjorde det meste feil. Men det ble riktig likevel, det ble «ravgalt inntil kunst,» som Hamsun ville ha sagt. Og jeg husker dem ennå i dag.

Noen sier at lærerens kunnskaper ikke er så viktig lenger. Med moderne informasjonsteknologi vil elevene i løpet av minutter kunne laste ned kunnskaper for et helt liv. Lærerens oppgave er å være veileder, vise hvor kunnskapene finnes.

Elevene kan laste ned informasjon, men ikke kunnskap. Togtabeller, kongerekker og statistikker – alt dette er informasjon, opplysninger om faktiske forhold. Men togtabellen forteller oss ikke hvordan rutetidene er beregnet eller hvorfor en strekning kjøres raskere enn en annen. Menyen gir ingen forklaring på hvordan sausen eller desserten er laget. For å få rede på det, må vi gå ut på kjøkkenet og snakke med kokkene, de som har kunnskap, både i hodet og hendene.

I dag snakkes det mye om dybdelæring i motsetning til overflatelæring. Dybdelæring er en form for læring der nye begreper og idéer settes i sammenheng med det elevene har lært før, både teoretisk og praktisk. Dette er en tenkning vi i folkehøgskolen bør hilse velkommen!

b) Begeistring. På et grundtvigsk «vennemøde» i 1866 holdt folkehøgskolegrunnleggeren Christen Kold en tale, der han snakket om at elevene måtte oppleves før de kunne opplyses. Denne erkjennelsen, sa Christen Kold, kom av at han befant seg «imellem folk, som ingen oplysning kunne tage imot, før de var oplivede. Det var simple folk, som så at sige ikke kendte til oplysning, men som først skulle oplives». En gang illustrerte Kold sin undervisning med å ta fram sitt lommeur som han begynte å trekke opp: «Jeg vil trekke mine elever op, så de aldrig går i stå,» sa han.

Begeistring er ikke det samme som muntre kick-off og halleluja-stemming. Å begeistre betyr å *beånde* (geist=ånd). Å undervise er å tilføre lærestoffet *ånd*. Det hjelper ikke å være ekspert i et fag eller tema, hvis ikke elevene merker et alvor og ekte engasjement hos læreren. Samtidig med at vi sier dette, må vi sterkt understreke betydningen av elevens egen aktive søken. I en tale til

«Begeistring er ikke det samme som muntre kick-off og halleluja-stemming»

studentene ved St. Andrews Universitet i 1926 («Eventyrlyst») uttrykte Fridtjof Nansen dette slik: «En sannhet som en oppdager med sine egne øyne, om den enn er ufullkommen, er verd ti sannheter som en får fra andre; for foruten å øke ens kunnskaper, har den også øket ens evne til å se.»

Den viktigste og sanneste av alle pedagogiske regler ble gitt av salige Augustin for 1600 år siden. Han sa: «Ingenting blir forstått, som ikke først er elsket.» Grundtvig formulerte det samme noen århundrer senere: «Og han har aldri levet, som klog paa det er blevet, han først ej hadde kjær.» Læring må på en eller annen måte være gledesfylt. Det betyr ikke det samme som at det ikke også kan være slitsomt. For å oppleve gleden ved læring, må vi innimellom streve. Vi må øve oss i å se framover, øve utholdenhet, utsette gleden til i morgen eller dagen etter i morgen. Og så kjenne at gleden blir større da – etter anstrengelsen.

c) En god lærer ser sine elever og er glad i dem. Den svenske læreren og forfatteren Runa Sundin har et sted fortalt om første gang hun som barn fikk lov å skjenke vann ved søndagsmiddagen fra familiens kostbare krystallmugge. Hun fikk strenge formaninger om å være forsiktig. Mens hun skjenket, nistirret hun på muggen og vannet – og til slutt flommet det ut over bordet. Hun hadde glemt å se på glassene! Som lærer minnes hun denne episoden og skriver: «Skal det vara så lett att glömma, att man måste titta dit man skal tömma.»

Som lærere skal vi både se elevene våre og være glad i dem. Slik må det være, uansett hvor høystemt det lyder. (Dette må for Guds skyld aldri komme inn i noen læreplan! Da risikerer vi at geskjeftige skolebyråkrater kommer løpende med målebåndet og skjema for dyktighetsbonus.)

Hvorfor er det så viktig at vi er glad i våre elever? Fordi vi da ser dem når de er vakrest. Og fordi de blir sett med et kjærlig blikk, kan de også lettere se seg selv som verdifulle. Hvis vi ser våre elever med et kritisk og likegyldig blikk, tror jeg vi lett bare ser ufullkomphetene. Vi ser det elevene mangler, ikke hva de har; vi ser begrensningene, ikke mulighetene.

FORMÅLSPARAGRAF

Lærerrollen kan ikke ses uavhengig av skolens formål, rammebetingelser og samfunnsklima for øvrig. Folkehøgskolens formål er «å fremme allmenndanning og folkeopplysning. Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen». (Lov om folkehøgskoler, § 1.)

Hvordan definerer vi *allmenndanning* og *folkeopplysning*, og hvilke føringer legger dette på lærerrollen? Burde vi ha hatt en mer omfattende og presist formulert formålsparagraf, slik grunnskolen og den videregående skolen har? Jeg tror en debatt om dette ville ha vært opplysende og bevisstgjørende. Kanskje også nødvendig. Ikke minst i lys av den siste folkehøgskolekatalogen, som gir meg sterkere assosiasjoner til reisebyrå enn til skole. (Mon tro om ikke markeds- og nyttetenkning har større påvirkning i vårt skoleslag enn vi liker å tro?)

La oss ikke glemme at folkehøgskolene har en ærerik tradisjon å forvalte. Hva betyr den for oss i dag, og hvordan speiles den i fag, tema og aktiviteter?

Dette er spørsmål vi bør fortsette å snakke om, åpent og uten fasit i baklomma.

VOLONTØRER PÅ FOLKEHØGSKOLER

Flere folkehøgskoler har søkt om støtte til å ta imot volontører gjennom Europeisk volontørtjeneste (EVS). Enten volontørene er en ekstra ressurs i norskundervisningen eller bidrar til det sosiale, er både Sund og Peder Morset folkehøgskoler svært positive til volontørprogrammet.

AV MARIA PHILIPPA ROSSI

Halil Demir fra Tyrkia lagde en stor flashmob på Nordre gate i Trondheim – han er i dress på bildet, volontør ved Sund fhs.

EKSTRAORDINÆRE BIDRAGSYTERE

Sund Folkehøgskole hadde sin første volontør i 2014, to volontører i 2015, og skal søke igjen i år. Assisterende rektor, Astrid Moen, sier at volontørene er et fantastisk tilskudd til skolen, som bidrar på unike måter.

– Volontørene har bidratt med kulturinnhold, dans, musikk, tegning og maling. De har hatt valgfag, drevet egne prosjekter og laget workshops med elevene på folkehøgskolen. De har også jobbet sosialpedagogisk, det vil si de har jobbet opp mot elever som kanskje ikke finner venner like raskt som alle andre. Det har vært en uventet, men veldig positiv del av volontørenes oppgaver her, sier Moen.

MYE NYTTE AV VOLONTØRER

Ved Peder Morset folkehøgskole kan ledende vernepleier, Mimmi Solem, fortelle at de har hatt nytte av Erasmus+: Aktiv Ungdom-programmet i mange år, og tatt imot over 50 volontører.

– Volontørene er med som assistenter i all undervisning, og bidrar til fellesskapet i sosiale sammenhenger og med idéer til fritidsaktiviteter. Volontørene er en ressurs i miljøet på skolen, de er gode rollemodeller og har en annen kontakt med elevene enn oss «godt voksne» ansatte. Elevene synes det er flott å bli kjent med utenlandske ungdommer og andre kulturer, likevel lærer volontørene mye om ungdomskulturen ved å være sammen med alle her. Volontørene får også et meget godt innblikk i integrering av mennesker med utviklingshemming i Norge, sier Solem.

Peder Morset er en skole med 40 plasser for elever med lette utviklingshemming. Skolen var den første i Norge der friske elever ble integrert med funksjonshemmede, på de funksjonshemmedes premisser.

Moen forteller at ved Sund folkehøgskole har volontørene jobbet som uformelle sosialarbeidere på en lokal ungdomskafé, og det har bidratt til at elevene på Sund har blitt mer knyttet til andre elever i lokalsamfunnet.

MOTIVERTE UTLENDINGER

Volontørene har også bidratt til at norskundervisningen på Sund har fått et løft.

– Volontørene er motiverte og lærer fort. Det har smittet over på de andre utenlandske elevene fra Zimbabwe og Zambia. Det at gruppen med utenlandske elever suppleres med volontører er utelukkende positivt, og gjør at skillet mellom «norske» og «utenlandske» elever blir mer glidende enn det har vært tidligere, sier Moen.

Volontører skal ikke anses som vanlige ansatte, og Moen forteller at de bidrar med noe helt unikt som ansatte ikke kan.

– Volontørene bor på internatet på Sund sammen med elevene, og bidrar på en helt annen måte enn det en ekstra ansatt

ville gjort. De arbeider fritt, og får kontakt med elevene på en annen måte enn lærerne, nettopp fordi alle vet de ikke er ansatte. Rollen som frivillig gjør at de får en «mellom-posisjon», noe som fører til en annen nærhet og kontakt mellom volontører og elever.

Solem støtter opp om dette, og sier at volontørene lettere glir inn i elevmiljøet pga. alder, og elevene ser veldig opp til de unge utlendingene.

– Volontørene ser også med nye øyne på det vi driver med, og kommer med nye idéer om aktiviteter vi kan drive med.

PAPIRMØLLA ER UTFORDRINGEN

– Det å få volontører kan være en utfordring pga. mye papirarbeid, organisering, søknadsskriving og rapportering, men når de først kommer hit er det kun positivt!, sier Solem.

Moen trekker også frem byråkratiet rundt søknadsprosessen og alt papirarbeidet som den største utfordringen ved å ha volontører.

– Volontørene er også noen år eldre enn elevene, så det kan bli litt ensomt av og til, men vi har opplevd at det har gått bra fordi volontørene er klar over dette før de kommer, og innstilt på å gjøre det beste ut av det, sier Moen.

Solem trekker frem det at volontørene bringer med seg så mye energi og nye tanker og idéer som særlig gunstig for skolen.

– De er gode ressurser i vårt miljø utover våre faste ansatte, og de trives. Flere tidligere volontører har blitt et år ekstra som stipendiater, og mange er fremdeles i Norge fordi de studerer, jobber, har fått seg kjæreste eller stiftet familie. De er gode markedsførere!

Anna Jackowicz fra Polen, volontør ved Sund folkehøgskole.

ER DU INTERESSERT I ERASMUS+: AKTIV UNGDOM? LES MER PÅ AKTIVUNGDOM.EU

Erasmus+ er EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett. Aktiv Ungdom-delen av Erasmus+ støtter prosjekter med ungdom (13–30) og de som jobber med ungdom.

I tillegg tilbyr Aktiv Ungdom en rekke kurs for ungdomsarbeidere. Man kan i hovedsak samarbeide med organisasjoner fra Europa og naboregionene. I 2017 har Aktiv Ungdom i Norge ca. 30 millioner kroner (€3,3 mill.) til fordeling til prosjekter på ungdomsfeltet.

STOR FOTOMØNSTRING: DOKUMENTAR OG PORTRETT

Denne utstillingen med fokus på dokumentar- og portrettfotografi i Museet for samtidskunst (Nasjonalmuseet): Fra sosialdokumentarens pionerer i USA til Torbjørn Rødlands emosjonelle billedspråk via Vibeke Tandbergs og Cindy Shermans identitetsproblematikk.

AV ØYVIND KRABBERØD

Torbjørn Rødland.
Foto/kilde: Nasjonalmuseet

Christer Strömholm.
Foto/kilde: Nasjonalmuseet

Esko Männikkö.
Foto: kunstneren/Esko Männikkö

Utstillingen «Snap. Dokumentar og portrett. Fotografier fra samlingen» viser et spenn fra fotografikunstens vugge på 1800-tallet og frem til dagens neo-konseptuelle uttrykksformer.

Dette får du vite mer om i utstillingen:

– *Hva inspirerte fotografene til dokumentasjon på henholdsvis 1880-tallet, 1960-tallet og 1990-tallet?*

– *Hva kjennetegner det subjektive og det objektive portrettet?*

Disse spørsmålene belyses gjennom 100 verk fra til sammen 30 norske og utenlandske fotografer.

Amerikansk innflytelse innen dokumentarfotografi

Utstillingen tar oss gjennom tre viktige perioder innen dokumentarfotografiet; pionerene Jacob Riis (1849–1914) og Lewis Hine (1874–1940) utlånt av Preus museum; 1960-tallet med hovedverk av

Christer Strömholm fra Robert Meyer Collection i Nasjonalmuseet og fra den norsk-amerikanske fotogruppen Manité; 1990-tallet med Nan Goldins personlige dokumentar, hverdagsskildringer av Dag Alveng, Esko Männikkö samt iscenesettelse Lill-Ann Chepstow-Lusty og Mikkel McAlinden.

Hva uttrykker portrettfotografier?

Innen portrettsjangeren viser utstillingen samtidsfotografi fra 1990-tallet frem til 2016; subjektive og objektive innfallsvinkler med kunstnere som Per Maning, Thomas Ruff, Mette Tronvoll; utforskning av identitet gjennom iscenesettelse, kulturelle og politiske utsagn i performative uttrykk hos Rossella Biscotti og Jon Benjamin Tallerås samt den siste tidens neo-konseptuelle uttrykksformer.

Denne utstillingen er virkelig verdt et besøk!

Følgende kunstnere er representert:

Dag Alveng, Signe Marie Andersen, Rosella Biscotti, Sophie Calle, Lill-Ann Chepstow-Lusty, Tacita Dean, Rineke Dijkstra, Lee Friedlander, Nan Goldin, Annika von Hausswolt, Lewis W. Hine, Arild Kristo, Per Maning, Mikkel McAlinden, Torfinn Michaelsen, Esko Männikkö, Wilhelm Piro, Jacob A. Riis, Robert A. Robinson, Torbjørn Rødland, Thomas Ruff, Tom Sandberg, Fin Serck-Hanssen, Cindy Sherman, Thomas Struth, Christer Strömholm, Jon Benjamin Tallerås, Vibeke Tandberg, Mette Tronvoll, Verena Winkelmann, Garry Winogrand og Dan Young.

Utstillingen er et forskningsprosjekt og munner ut i en utstilling og fagfelleverdert katalogtekst av utstillingens kurator, Eva Klerck Gange. Utstillingen står til 3. september 2017.

ORD SETTER SPOR

Hvordan skaper vi forståelse for hvordan ord virker, hvordan dagens politiske retorikk virker, hvordan russelåter virker? Kanskje denne historien kan illustrere problemet?

«Hvis du kaster en sten ut i et tjern skaper den ringer i vannet – ringer som sprer seg, men som til slutt blir borte. Overflaten er nok en gang helt rolig som om ingenting har skjedd. Stenen synker til bunnen og faller til ro. Bunnfallet som ble virvlet opp faller etter hvert ned igjen, og alt blir helt rolig som om ingenting har skjedd. Men noe har skjedd. Stenen blir liggende, og bunnen av tjernet er for alltid forandret, selv om alt roer seg og stenen blir dekket av bunnfall. Hver eneste sten som blir kastet i tjernet vil skape forandring. Hver eneste sten gjør noe med tjernet.» *)

«Bare kødda»

Hvert eneste ord vi sier har samme effekt som stenen, enten vi mener det vi sier eller ikke. Det er ikke nok å gjøre som en liten gutt jeg kjenner. Hver gang har sa noe han ikke burde ha gjort, trakk han pusten godt inn og sa på inno-verpust: «Trekker det tilbake!» Eller som dagens unge sier: «Bare kødda!»

Dagens hatretorikk fra politikere og samfunnsstøtter, anonyme netttroll som sprer edder og galle og russesanger som omtaler jenter på en måte ingen ønsker å høre, treffer vannflaten, synker til bunns og etterlater seg spor det ikke er mulig å slette ut og som former oss som mennesker enten vi liker det eller ikke.

Gode spor

Det er vår oppgave som gode forbilder å vokte våre ord og utrettelige snakke med elevene om tiltaleform, språkbruk og konsekvenser av språkbruken. Det er den enkeltes oppgave å passe på at stenene som kastes i tjernet, setter gode spor.

*)Fra «Fantasiens grammatikk» av italienske forfatteren Gianni Rodaris.

BENEDICTE HAMBRO

DEMOKRATIETS KJERNE

...Velferdsstaten er heller ikke noe fremmedelement. Det var f.eks. Vidkun Quisling som i 1944 innførte forløperen til barnetrygden. Høyre-radikal nasjonalisme får bare vind i seilene når den appellerer til folkelige strømninger. Den har alltid maskert seg i andres klær.

Samtidig er det ingen grunn til å la seg fange av rottefan-gerens fløyte. Høyre-radikalismens kritikk av kapitalismen er like dyp som et fugebad. Den private kapitalen får alltid beskyttelse, med mindre den oppfattes som etnisk eller politisk fiendtlig. Velferdsstaten, som ytre høyre sier den kjemper for, handler ikke om uuniverselle rettigheter, men om forsvar på etnisk grunnlag. Motfremmede inntrengere. Det folkestyret de ny-autoritære hyller er flertallets rett til å dominere mindretallet og disiplinere minoriteter. De har liten forståelse for at demokratiets kjerne er de begrensningene som er lagt på myndighetene og folkeflertallet: Rettstaten og mindretallets rettigheter.

JOHN OLAV EGELAND I DAGBLADET

HVEM STJELER JOBBENE?

Januarkonferansen er Økonomisk institutts årlige forsøk på å oppdra politikere og pressefolk. I år handlet det om alt som truer arbeidsplassene våre: Innvandrere, konkurranse fra lavkostland og roboter. Manning er nylig utnevnt til leder for Theresa Mays Migration Advisory Board og var invitert for å snakke om nettopp innvandring.

Første mistenkte: Innvandrere: Manning viste to grafer over utviklingen i OECD-landene fra 1960 til 2013, der var det ingen sammenheng mellom større arbeidsstokk og høyere ledighet. Det er altså ikke slik at flere innvandrere betyr færre jobber til lokalbefolkningen, mente han.

Statistikken visere at tyskere, nordmenn, svensker, og dansker flest er enige med Manning. Flertallet i disse landene mener innvandrere skaper jobber, mens flertallet av briter, belgiere, østerriker og ungare mener innvandrere tar jobbene til dem som bor i landet fra før.

MARIA BERG REINERTSEN I MORGENBLADET.

LESEREN HENNING HAGERUP

Viktig for begge samtalepartnerne er åpenbart den metafysiske dimensjonen. Det framgår at Hagerup rett og slett tror på etterlivet – selv om han er uortodoks nok til å si at han ser det for seg som en bar full av kjentfolk der alle drinkene er på huset i resten av evigheten. Hagerup forteller også at han ber sin lille bønn hver kveld.

Generelt er det åndelige vesentlig: «Jeg er melankoliker. Jeg er nostalgiker. Og jeg er metafysiker.» Selv spøkelser er det rom for i Hagerups univers. Fienden er åpenbart den rene materialisme eller nihilisme. Becketts *Mens vi venter på Godot* blir anerkjent estetisk, men avvist som utilstrekkelig metafysikk.

LE MONDE DIPLOMATIQUE

KATTI ANKER MØLLER: FRA SAGATUN TIL SELVBESTEMT ABORT

N. F. S. GRUNDTVIG OG THOMAS AQUINAS OM SELVBESTEMMELSESRETEN

AV DR. MED. HANS CHRISTOFER BØRRESEN

Kathrine Anker (1868–1945) ble Norges viktigste feministiske sosialpolitikker. Hun vokste opp på folkehøyskolen Sagatun ved Hamar. Som voksen krevde hun full frihet for moderskapet, altså prevensjon og avbrytelse av svangerskap etter kvinnens eget ønske. Kirken sto henne imot, men på tvisomt grunnlag.

Sagatun bygde på Grundtvigs idéer. Kathrines begavede foreldre var troende kristne og hengivne tilhengere av den danske teologiske høvdingsskikkelsen Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783–1873). Fundamentet for Grundtvigs menneskesyn var at syndefallet ikke helt har ødelagt gudsbildet i menneskehjertet. Vi har derfor en samvittighet som kan sette oss i stand til å tre inn i det godes tjeneste av egen kraft og vilje. «*Menneske først, kristen så*» ble Grundtvigs programerklæring. Mennesket har plikt og rett til uhindret å samle viten og erfaring til støtte for sine meninger og avgjørelser. Denne rett omtales i dag som informasjonsfrihet. Dette var utgangspunktet for Grundtvigs idé om folkehøyskoler. Den opplyste og moralsk kompetente borger er selve grunnlaget for folkesuverenitet, demokrati, samvittighetsfrihet, medbestemmelse og selvbestemmelsesrett.

Martin Luther (1483–1546) og Johannes Calvin (1509–1564) hevdet noe helt annet enn Grundtvig: Syndefallet var så dypt at gudsbildet i mennesket ble fullstendig utradert. Mennesket er altså en slags statister som bare kan velge det gode styrt av Guds nåde. Etter Luther ble skoleverkets oppgave å innprente den rette tro og lydighet under religiøse autoriteter. Statskirken, pietistene og teologene ved Det Kongelige Frederiks Universitet i Kristiania anså Sagatuns frie opplysning til selv-

bestemmelse som vederstyggelig uluthersk. Det hadde de rett i. Professor i teologi, Gisle Johnson, og kirkestatsråden, Hans Riddervold, var sentrale i dette. Sagatun ble drevet fra 1864 av Herman Anker (1839–1896) sammen med Ole Arvesen (1830–1917). Arvesen skriver i sin selvbiografi at Bjørnson følte bitterhet «*overfor den langvarige pietistisk – teologiske klapjagt paa folkehøyskolerne og det folkelige opplysningsarbeide i landet*». Sagatun ble motarbeidet og knekt i løpet av ti år.

Mix Anker (1842 – 1892), Katti Anker Møllers danskfødte mor, hadde presis forståelse av sammenhengen mellom det bevarte gudsbildet og retten til frihet og selvbestemmelse. Hun skriver til sin nære venn og beundrer Bjørnstjerne Bjørnson i 1883: «*... jeg tror at det som den Grundtvigske Menighed har særlig lagt til Slægten, er Troen paa det Gode hos Menneskene, og derfor paa Friheden i alle Dele*». I en tale på Sagatun i 1901 karakteriserer Bjørnson Mix Anker som «*den opplysningens engel*» som befordre «*formidlingen mellem videnskaben og livet*», som «skarper karakter».

Som kristenmenneske, var Mix Anker nærmest oppsiktsvekkende frisinnet for sin tid. Hun innså «*at enhver tenkende kristen for lengst havde opgi- vet Troen på Bibelens Ufeilbar- lighed...*». På Sagatun var man

åpen for moderne bibelkritikk. Dette skriver hun til Bjørnson 29. august 1879. Bjørnson forkastet fra 1877 troen på helvedesstraffene, Kristi guddommelige natur, oppstandelsen, og forestillingen om det evige liv. Det tolker hun i beste mening i det samme brevet: «*Men det tror jeg, at Gud bruker dig for Øieblikket til at utjage av sit Tempel al den Løgn og Lavhed som har opslået sine Boder derinde, og jeg tror på dig, Bjørnson, at du skal gaa seierriig du af Kampen*».

*«Katti Anker Møller for-
langte i 1913 at straffe-
trusselen måtte bortfalle og
at kvinnes selvbestem-
melsesrett i abortspørsmålet
måtte respekteres»*

Katti Anker Møller, ca 1910. Nasjonalbiblioteket

Norske Kvinners Nasjonalråd (etablert 1904).
Fra venstre: Karen Grude Koht, Fredrikke Marie Qvam, Gina Krog,
Betzy Kjelsberg og Katti Anker Møller. 1904. – Nasjonalbiblioteket

Et halvt år senere fremholder hun overfor Karoline og Bjørnstjerne at *«ligesom Ægteskabet, er en aldeles menneskelig Institution, mener jeg ikke Religionen kan indeholde noget som helst derom, ..., nei, det er Hensynet til Kvinden selv, som jeg tænker paa.»* Herfra går det en klar linje til datterens krav om at ekteskapet må ut av Kirkens favntak.

Da Johan Castberg (1862–1926) kom inn i kretsen på Sagatun i 1885, ble Mix Anker og hennes døtre hans tilhengere. Det peker frem mot Katti Anker Møllers allianse med arbeiderbevegelsens kvinner.

Allerede som syttenåring opprørtes Katti Anker over at kvinnens naturlige selvbestemmelsesrett ble satt til side ved at fosterfordrivelse ble straffet: *«... at erfare at en utenforstående har myndighet over hende på et område som hun føler som sit mest personlige eie. Det føltes som en krænkelse, som en ydmykelse vi ikke fortjente, ... blant alle de andre overgrep og uretfærdigheter som mænd øver mot kvinderne, ...»*. Dette står å lese i hennes briljante foredrag «Moderskapets frigjørelse» fra 1915.

Den katolske kirke er ikke nettopp kjent for å innvilge kvinner rett til selvbestemmelse. Pavelige uttalelser har imidlertid her skapt et skjevt inntrykk av katolsk moralteologi. Høydepunktet ble nådd i 1968 da Pave Paul VI's rundskriv «*Humanae Vitae*» innskjerpet forbudet mot kunstig prevensjon. Med det skapte Vatikanet et dypt og tragisk skisma i kirken som vedvarer den dag i dag. Men det er verre enn som så: Kirken gjør seg medskyldig i den pågående befolkningseksplasjon og den fattigdom og høye barnedødelighet som er en direkte følge av at det fødes for mange barn i store deler av verden.

De syv nordiske katolske biskoper så seg nødsaget til å supplere «*Humanae Vitae*» med et hyrdebrev. Det er grunn til å tro at biskopen i Oslo, John Willem Gran (1920–2008), var hovedmannen bak. Biskopene understreker at «*Humanae Vitae*» ikke har rang som et ufeilbart dokument. Den enkelte

kristne har rett og plikt til å følge sin egen samvittighet i spørsmålet om barnebegrensning: *«Imidlertid står det under enhver omstendighet fast at ingen må handle mot sin samvittighet. ... Ingen, heller ikke kirken, kan løse noen fra forpliktelsen til å følge sin samvittighet, og til å bære det ansvar dette medfører.»* Dette prinsippet har stått fast siden kirkelæreren Thomas Aquinas (1224–1274) formulerte det.

Det katolske syn på selvbestemmelsesretten er altså slående likt det som følger av Grundtvigs menneskesyn. Imidlertid er hverken Vatikanet, eller de syv nordiske biskopene, villig til å stille samvittigheten fritt i spørsmålet om avbrytelse av svangerskap. Kirken medvirker dermed til at over 40.000 kvinner dør hvert år etter illegale aborter. Kvinnelegen, professor Leopold Meyer, uttalte i et foredrag for Den Danske Kriminalistforening i 1913 at kriminalisering av provosert abort fører til at mange *«kvinner likefrem myrdes for våre øyne»*. Katti Anker Møller gjorde Leopold Meyers ord til sine da hun selv i 1913 forlangte at straffetruuselen måtte bortfalle og at kvinnes selvbestemmelsesrett i abortspørsmålet måtte respekteres. Selvbestemt abort er nå under angrep i USA og i land med reaksjonære katolske regimer som i Polen. Leopold Meyers og Katti Anker Møllers advarsler er altså like aktuelle i dag som i 1913. Det er på tide at Thomas Aquinas får gjennomslag også i denne sak.

Konflikten mellom pietistenes og Grundtvigs menneskesyn la viktige føringer for fru Møllers holdninger. Sagatun var et frisinnet og kulturåpent intellektuelt drivhus som la grunnen for hennes imponerende livsverk. Men drivkraften var hennes hjertelag, klokskap og rettferdighetssans. Hennes strategiske grep var å inngå allianser med arbeiderbevegelsen og deler av akademien. Hennes virkemiddel var skarpsindig logikk basert på omfattende lesning og livserfaring.

*«Katti Anker Møllers
advarsler er altså like aktuelle
i dag som i 1913»*

FORTELL

FORTELL, FORTELL! FORTELL MER!

Møt neste skoleår med nye pedagogiske virkemidler og historier.

Bli med på fortellerkurs på Voss folkehøgskole. To av sommerens kurs på Nordisk Fortellerseminar er spesielt interessante for folkehøgskoleansatte: Fortellerkunst for flerkulturelle og nybegynnerkurs.

Brobyggerprosjekt

Mange skoler har unge flyktninger som elever. De to kursholderne på «Fortellerkunst for flerkulturelle» jobber med «Upolert». Det er et brobyggerprosjekt som har som mål å gi en scene og et publikum til unge som har vært på flukt

og som ønsker å fortelle sin historie.

«Upolert» mener at fortelling kan fungere som et brobyggende verktøy. Ved å dele hverandres fortellinger er vi med på å bryte ned fordommer, skape større toleranse for hverandre og bidra i et mangfoldssamfunn. På sommerens kurs lærer du hvordan du kan få en gruppe med flerkulturelle til å jobbe med personlige fortellinger.

Pedagogisk virkemiddel

Fortellinger er en fantastisk innfallsvinkel til å formidle moral og etikk, opplevel-

ser og erfaringer. Kurset for nybegynnere er praktisk. Gjennom enkle grep vil du lære hvordan du tilegner deg nye historier uten å pugge og å gjøre dem til dine.

Unik opplevelse

Nordisk fortellerseminar har samlet amatører og profesjonelle fortellere i 25 år. Dagene er intense med kurs og kvel-dene er fulle av fantastiske fortellinger. Unn deg selv en inspirerende og lærerik uke! Kontakt voss.fhs.no/skulen/fortellerseminar for mer informasjon.

BENEDICTE HAMBRO

AKTIVE GRUPPEREISER ET ENKELT VALG

Vi i KILROY er eksperter på å arrangere gruppereiser. Vi vet akkurat hva som skal til for at linja, klassen eller hele skolen skal få en utrolig reise, der samhold bygges og minner skapes. Nå har vi satt sammen en rekke spennende reiser for aktive grupper. En god miks av herlige destinasjoner og spennende aktiviteter.

Vår lange erfaring med å arrangere gruppereiser og alt det innebærer, gir oss en uvurderlig kompetanse. Med erfarne reisespesialister, den beste servicen og fleksible løsninger, tar vi oss enkelt og greit av hele prosessen.

Kontakt oss for gratis tilbud:

- 026 33
- gka@kilroy.no
- groups.kilroy.no

KILROY

ETISKE DILEMMAER I BISTANDEN

I Norge er det 80 folkehøgskoler, hvorav mange støtter eller driver bistandsprosjekter. I 2015–16 samlet skolene inn over 8.4 millioner kroner til bistands- og utviklingsprosjekter. Hva slags læring gir dette, og hvilken utvikling er folkehøgskolene med på å støtte opp under?

AV PETTER EIDE

Verden har gjort fremskritt – de ledende nasjoner og aktører har bidratt til å styrke økonomien, bekjempe sykdom, redusere krig og konflikt og spre demokrati til flere deler av verden, samt øke andelen skrive- og lesekyndige i verden. Men på tross av dette har ikke andelen av fattige blitt vesentlig redusert. I mange områder blir fattige fattigere og rike rikere.

Det er mange forestillinger om årsakene til fattigdom; for eksempel nord-sør undertrykking og faktorer ved de fattige selv – at de er late, mindre kreative eller har uflaks. Veldedighetsindustrien bygger på idéen om at fattigdom kan utryddes ved hjelp av dryss fra vårt overskudd – å putte penger i bøsser. Problemet er at dette bidrar til å stigmatisere fattige, som blir fremstilt som tiggere og mindreverdige, mens rike blir fremstilt som givere, og belønnet moralsk. Veldedighetsindustrien flytter også fokuset vekk fra de strukturelle forklaringene på fattigdom. Norske medier bygger oppunder dette. Et eksempel er TV-aksjonen; her legges det opp til at vi skal konkurrere om å gi til en verden som er uten interessen motsetninger, hvor ressurser er ferdig fordelt en gang for alle.

DIAGNOSE: ÅRSAKER TIL FATTIGDOM

Det finnes ikke «fattige land», bare millioner av fattige mennesker. Fattigdom er konsekvens av en politisk og økonomisk elite som er uvillig til å omfordele ressurser og sikre rettigheter for befolkningen. I Afrikas rikeste land Nigeria lever 80

prosent av befolkningen, over 140 millioner mennesker, under fattigdomsgrensen. En liten elite kontrollerer landets ressurser, blant annet store oljeressurser, og har liten motivasjon til å utjevne forskjellene.

Å gi fattige nigerianere malarianett hjelper enkeltmennesker med å holde myggen unna fra dag til dag, men er ikke en støtte i den større kampen fattige fører for en mer rettferdig fordeling. Det er heller en fornærmelse.

Noen av de «fattigste landene» i verden er også de rikeste på mineraler og andre naturressurser. Dette vitner om at fattigdom og rikdom er menneskeskapt. Folk er fattige fordi noen andre vil at de skal være fattige. Fattigdom er et intendert resultat av makt, urettferdighet og skjev fordeling av ressurser, enten i form at enkeltindividers undertrykking (diktatorer), eller i form av strukturelle forhold (privilegier til ekstrem elite, overklasse, slaveri). Denne skjevfordelingen holdes på plass av et maktapparat i landene selv, eller et internasjonalt system.

Skjev fordeling av ressurser henger sammen med *manglende demokrati eller undergraving av demokrati*. I mange land i sør finner vi i dag enerådende presidenter i spissen for fungerende ettpartistater hvor de riktignok har valg med jevne mellomrom, men det finnes ingen opposisjon, ingen konkurranse om embetet, ingen fri presse og det sivile samfunn opplever stadige innskrenkninger i sin makt og virkemåte. I store deler av Afrika er dette situasjonen.

MEDISIN: POLITISK ENDRING SOM MÅL I BISTANDSARBEIDET

For oss blir målet om politiske endringer i retning demokrati det viktigste i utviklingspolitikken og som grunnlag også for fattigdomsbekjempelse. For der folk kan organisere seg, forhandle og mobilisere, legges pilarer for utvikling. Da kan man få til omfordeling av makt og rettferdig fordeling av ressurser. Og det er kun her det legges et bærekraftig fundament for varig endring og fattigdomsbekjempelse.

Organisasjoner som Norsk Folkehjelp og Kirkens Nødhjelp har et overordnet politisk mål om å bidra i kampen for

demokrati og rettferdig fordeling. De sier eksplisitt at de skal jobbe gjennom sivile organisasjoner og sosiale bevegelser for å bidra til demokrati og rettferdig fordeling. Det er altså ikke politiske endringer i seg selv som er deres mål, men politiske endringer i retning demokrati og rettferdig fordeling. Det innebærer i praksis å identifisere de viktigste bremseklossene for demokrati og rettferdig fordeling, og gi støtte til de aktørene og organisasjonene som virker som de har størst tyngde eller mest potensial til å endre situasjonen i retning mer demokrati og rettferdig fordeling.

Både i Zambia og Botswana har norsk bistand gått til å bygge skattesystemer, en viktig premisse for omfordeling. I Bolivia har norsk bistand støttet indianerorganisasjoner og deres kamp for demokrati og omfordeling. NORAD bruker store midler til å støtte lokale organisasjoner som har god effekt på demokratisk utvikling. Eksempelene er mange – bistand er effektiv når den gir langvarig effekt, men da må årsakene til fattigdom bekjempes.

VELDEDIGHET SOM FEILMEDISINERING

En politisk og økonomisk elite i et land med stor fattigdom, kan være svært fornøyd med at veldedige organisasjoner fra rike nord driver skoler, barnehjem og sykehus – for da slipper de å gjøre det selv, de kan uforstyrret fortsette sitt lukusliv. Det veldedige arbeidet er godt ment og til hjelp for den heldige som mottar hjelp, men bidrar også til å legitimere at den økonomiske og politiske eliten fortsetter å unndra seg ansvar. Vi må tørre å spørre om veldedigheten faktisk gjør vondt verre.

Mange har klokkeetro på økt handel. Hovedproblemet er at strukturen i veksten ofte har vært slik at store deler av befolkningen ikke har tatt del i den. Mange land har faktisk hatt en god økonomisk fremgang på makronivå. Men den samme fremgang er ikke reflektert på mikronivå (husholdningsnivå), og forskjellen mellom rik og fattig har i mange tilfeller blitt større. Et eksempel er Tanzania. Landet har hatt vekst på jevnt 5–

prosent de siste årene, men en undersøkelse i 2002 påpekte at på tross av sterk vekst har husholdningene ikke fått mer å rutte med. Det samme vil vi finne i de store oljelandene som Angola og Nigeria. Dette understreker nettopp at nasjonal økonomisk vekst ikke er ensbetydende med at folk bringes ut av fattigdom.

ETISKE DILEMMAER

Noen bistandsorganisasjoner gjør vondt verre – i det godes tjeneste – ved å ta fra statsmakter deres oppgaver og forpliktelser. Et eksempel er SOS – Barnebyer. De danner egne institusjoner for å hjelpe barn, basert på en idé om at rike folk i nord skal hjelpe fattige i sør. Dette stigmatiserer landene i sør og fratar dem ansvar, evne og egenskaper til å selv rydde opp. Den politiske eliten blir ikke utfordret og kan fortsette å leve sine lukusliv uten forstyrrelser.

Problematisk er også organisasjonen Plan International, der «fadderne» på nettsiden til Plan kan velge «fadderbarn» ut fra kjønn, nasjonalitet og alder. Bistand skal baseres på behovene til mottakeren, ikke hos giver. Praksisen til slike organisasjoner kan til en viss grad legitimere diskriminering.

Det finnes ikke fattige land, bare fattige mennesker. Fattigdom og rikdom er menneskeskapt og resultat av skjevheter i fordeling av makt og ressurser, samt manglende demokrati. Politisk endring burde derfor være hovedmål i bistandsarbeidet, også for folkehøgskolene. Veldedighet uten mål om politisk endring, slik som tjenesteleveranser, kan gjøre situasjonen verre ved å frata statsmakter ansvar og oppgaver ovenfor sin egen befolkning og dermed ende opp med å subsidiere eliten.

Petter Eide har vært generalsekretær i Amnesty Norge, Care International Norge og Norsk Folkehjelp. Eide har også felterfaring bl.a. som leder av Kirkens Nødhjelps arbeid i Pakistan. Han er utdannet lærer, har hovedfag i sosialantropologi, samt hovedkurs fra Forsvarets Høgskole. Eide er 2. stortingskandidat for SV i Oslo.

Artikkelen er basert på foredraget Petter Eide holdt på Internasjonalt seminar i desember 2016.

BESØK FRA JAZZLINJA

Jazzlinja på Sund folkehøgskole i Nord-Trøndelag er på norgesturné med forestillingen «Tsunami». Lørdag kveld spiller de i Hamar Teater. Hamar

Ikke mindre enn 18 unge musikere er i ferd med å spille seg landet rundt. All musikk er skrevet av elevene sjøl, og programmet har stor bredde. Ifølge gruppas facebook-side blir det presentert et variert uttrykk hvor utstrakt improvisasjon, energi, tunge riff og melodiose partier er sentrale, med en tydelig rød tråd i komposisjonene.

HAMAR ARBEIDERBLAD

ROLNESS: – JEG VAR GANSKE RADDIS

Langt tilbake i tid, lenge før vattnisser, kjerringer og godhetstyranner overtok styringa totalt i de snakkende klasser, var Rolness på nippen til å bli et radikalt fyr-tårn selv, solid plassert til venstre i politikken. Han hadde flyttet sørover fra Harstad for å gå på Buskerud folkehøgskole, ifølge han selv en skikkelig raddis-folkehøgskole.

– Jeg var ganske raddis da, ja. Jeg var for væpna revolusjon i en uke, før jeg tok til fornuften. Hvis du var ung, samfunnsbevisst og kritisk, så var det egentlig ikke noe annet sted å gravitere mot den gangen. Venstresiden hadde en slags vitalitet i 1980.

– Hva skjedde?

– Ja, hva skjedde? Jeg beholdt min vitalitet, mens venstresiden mistet sin «sa han, og lo og ristet på skuldrene lik Jon Almaas i Nytt på nytt», sier han på sitt utvannede harstadsmål.

ABCNYHETER.NO

FARGESPRAKANDE KUNST FOR UNGDOMMEN

Elevlar frå kunstlinja på Sunnhordland Folkehøgskule har dei siste to vekene dekorert keisame, kvite vegger på Husnes ungdomssenter med spennande og unik kunst.

Då Kvinnheringen var innom torsdag førre veke, var elevane i ferd med å avslutta prosjektet på oppdrag frå leiinga ved ungdomssenteret. Fleire rom og flater har fått heilt unike kunstverk på veggen – av ungdom for ungdom. Lærar på kunstlinja, John Cunningham, har vore rettleiar og konsulent for elevane i prosjektet, saman med gatekunstnaren som kallar seg AFK. Cunningham og AFK har samarbeidd saman tidlegare, og er del av det same kunstnarkollektivet i Bergen.

Elevane har stått fritt i forhold til kva dei ville skapa. Teknikkane dei har brukt er stensilar og sjablongar, graffiti, og penslar rett på veggen. Nokon har også kombinert teknikkar.

KVINNHERINGEN

FLEIRE SØKJAR HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE

Fleire elevlar takkar ja til skuleplass på Hallingdal folkehøgskule.

20. februar hadde Hallingdal Folkehøgskule tatt imot 184 søknader. Same periode i fjor var det 118 søknader.

– Me opplever ein veldig auke, seier fungerande rektor, Anne Grethe Ulshagen.

Auka med 125 prosent

Det hjelper likevel ikkje å ha tusen søknader, viss ingen takkar «ja». Men i år er det også ein auke i talet på dei som har stadfesta at dei vil ta imot skuleplassen.

– Her er auken på meir enn hundre prosent. I fjor var det 20 som hadde tatt imot ein skuleplass på denne tida. I år er talet 45. Det er svært gledeleg. Sist me hadde så mange elevlar så tidleg, enda me opp med 80–90 elevlar og full skule. Me skal ikkje vere naive og ta for gitt at det blir likeins i år, men me har i alle fall hatt ein god start på elevopptaket, seier Ulshagen. Ho håpar minst 75 elevlar flyttar inn på internatet når skulen startar i august.

HALLINGDØLEN

LARS ESKELAND

I dag 6. mars, er det 100 år sidan ein av Stord sine store søner og kanskje vår mest namnkjende mann, Lars Eskeland, vart fødd. Det var då Lars Eskeland gjekk på Stord Seminar. Den tidi var det ikkje vanleg at bygdefolket høgtida 17. mai-dagen.

Men elevane på lærarskulen heldt fest. Og alt første året Lars Eskeland var elev vart han vald til å halda talen for dagen. Etter den talen sa dåverande rektor Deinboll til dei som stod attmed han: «Den mann blir nok mer enn en almueskolelærer».

Rektor Deinboll fekk rett.

Lars Eskeland vart noko meir. Han vart ein lærar for ungdomen – han vart ein folkelærar og ein folkevekkjar. Livsverket hans var Voss Folkehøgskule, kjend og søkt av ungdom frå alle norderlandi. Ein skule det gjekk gjettord om.

SUNNHORDLAND

KALENDER 2017

25. april 2017
10.–11. mai 2017

30. mai–1. juni 2017
12.–16. juni 2017

7.–11. august 2017

13.–15. september 2017
18.–19. september 2017
19.–21. september 2017
30. okt.–1. nov. 2017

Etablering av fagnettverk i film og foto, Fana Folkehøgskole.

Hvor ble det av barndommen – generasjon prestasjon

Skolekonferansen 2017, Mellom tillit og kontroll,
Nansenskolen i samarbeid med Utdanningsforbundet

Landsmøtet i FHF 2017, Elverum folkehøgskole

Seniortreffet 2017, Sunnmøre i norsk skole, Sunnmøres

natur, Sunnmøre i verden, Møre folkehøgskule, Ørsta

FOLKEHØGSKOLEUKA 2017, Skiringssal folkehøgskole:

Kurs for nye lærere i folkehøgskolen (7.–10. aug.)

Kurs for nye i praktisk personale i folkehøgskolen (7.–8. aug.)

Kurs for nye skoleledere i folkehøgskolen (7.–8. aug.)

Introduksjonskurs i Playback teater (7.–8. aug.)

Kurs for lærere i friluftsliv (7.–8. aug.)

Kurs for lærere i e-sport og spillutvikling (7.–8. aug.)

Kurs i psykisk helse og livsmestring (9.–10. aug.)

Idéverksted for skoleledere (9.–10. aug.)

Kurs i dannelsesdialog og filosofisk praksis (9.–10. aug.)

Seniorkurs for folkehøgskoleansatte 55+ (9.–11. aug. på Nestor)

Informasjonskonferansen 2017, Lillestrøm

Kurs for nye tillitsvalgte

Tillitsvalgskonferansen 2017, Sanner Hotell, Gran, Hadeland

Lederforum 2017 inkl. årsmøte i IF, Gardermoen

**Følg med på «Kalender» på www.folkehøgskoleforbundet.no for oppdateringer/
mer informasjon, påmelding og nye arrangement.**

#FHSLiv

Elevene på linja Ski & klatring ved
@lofotenfolkehøgskole hadde noen
utrolig herlige pudderdager i Canada.

Foto: Aksel Vedeler
@jensforsund har sin første tur med
lisens woho

Det er litt andre fisk å fiske på i Belize
enn i Trøndelag der **@sportsfiskelinja**
ved **@sundfhs** vanligvis holder til.

Foto: **@rustyflyboy**

DORTE BIRCH

NOTERT

JAKTEN PÅ HØYRES SJEL

Før valget i 2013 vedtok partiet å fjerne fedrekvoten, med et klassisk argument fra høyresidens kartotek: valgfriheten skal være størst mulig. Det er opp til familiene selv å styre sine liv.

Resultatet er nå klart: andelen menn som tar ut mer enn 10 ukers pappaperm har falt fra 34 til 12 prosent. Dermed lød dette fra talerstolen på Høyres landsmøte i går: «Det som var ment å gi valgfrihet, fører til mindre reell valgfrihet. Fedre står fortsatt i kryssild mellom hjemmet og arbeidsgiver». Disse ukristelige ord stammer ikke fra en ivrig SV-er, men kom ut av munnen på Tina Bru. En stigende stjerne i Høyre.

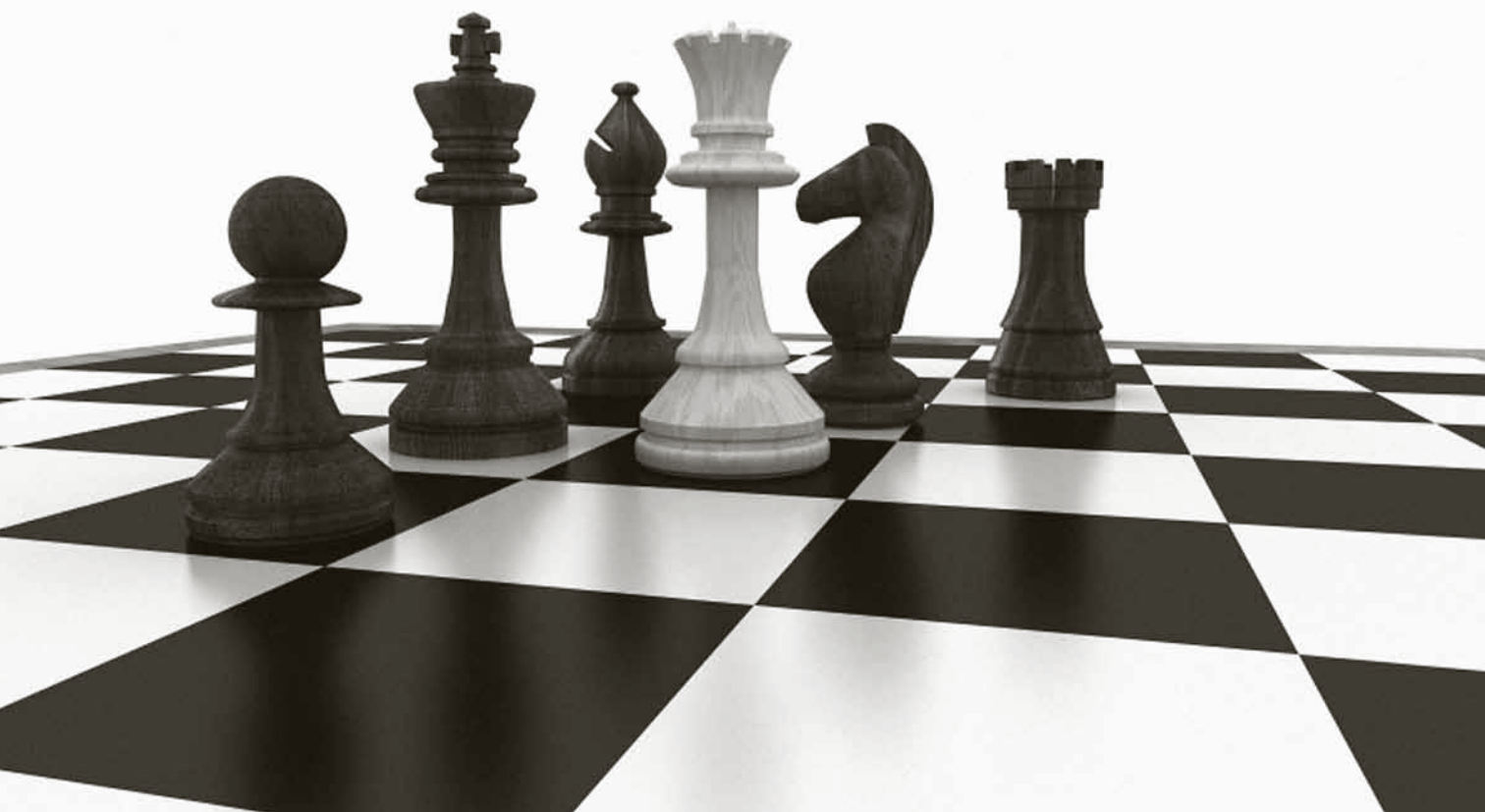
GEIR RAMNEFJELL I DAGBLADET

ROBOTSPØKELSET

Også Microsoft-grunnleggjar Bill Gates er uroleg. I eit intervju i nett-avisa Quartz i februar tok han til orde for ein ny skattepolitikk for å takle innmarsjen til robotane. Ein robot som tek over jobben til eit menneske i ein fabrikk, bør skatteleggjast, meinte Gates. Skatten skal dels seinke automatiseringa, dels finansiere anna sysselsetjing for dei robotane tek jobben frå.

Når den tidlegare toppsjefen for eitt av dei største teknologiselskapa i verda tek til orde for nye skattar for å bremse den tekniske utviklinga, har uroa nådd langt.

PER ANDERS TODAL I DAG OG TID

SKIRINGSJAKK!

Sjakkfaget på Skiringssal folkehøyskole – vellykket tilbud som er kommet for å bli.

AV SIGURD OHREM

Høsten 2016/17 startet filmlærer og sjakkentusiast Odd Einar Ingebretsen opp en forsøksgruppe med sjakk valgfag på Skiringssal folkehøyskole. Høstens gode erfaringer med faget har gjort at fagtilbudet nå har kommet for å bli. I januar startet 12 entusiastiske og ganske vanlige elever, likt fordelt på kjønn, opp med dette unike fagtilbudet. Og de er ikke nerder...

Vi tok en prat med sjakklærer og, ikke minst, sjakkspiller, Odd Einar rett etter oppstart, for å få et foreløpig bilde av erfaringene med faget.

– Sjakkfaget på Skiringssal er et unikt tilbud i den frilynte folkehøyskolen i skole-

året 16/17. Hvordan vil du oppsummere erfaringene så langt?

– Vi startet opp med sjakk som valgfag høsten 2016 og det har vært en suksess. Det er 3-timers fag, men sjakkaktiviteten strekker seg langt utover dette, for noen er det sjakk både morgen og kveld, på internatet og sikkert på hybelen.

– Hvordan opplever du oppslutningen blant elevene om fagtilbudet?

– Den har vært bra. Det er jo en stor sjakkinteresse for tida takket være Magnus Carlsen og all mediedekningen rundt han. Særlig NRK og VG-tv sine

sendinger fra VM-kampene og nå sist med VM i lyn- og hurtigsjakk er dette blitt rene folkeopplysningen. (750 000 så finalen, av disse var hovedgruppa i alderen 20–29 år). Dette har nok mye av æren for den økte fascinasjonen og lærelysten for dette spillet. Her er våre elever intet unntak. Valgfaget har ført til mye spilling i peisestua på kvelder og ettermiddager, og det har gjort at flere har gradvis fått øynene opp for spillet, og terskelen for å spille har omsider blitt lavere og nærmest borte. Fantastiske tv-sendinger har vært en formidabel sjakk-intro for svært mange nye spillere, men jeg tror også det har fått mange som har spilt tidligere til å finne frem brettet igjen.

– *Hvem vil spille/lære sjakk, og krever det noen forhåndskunnskaper?*

– Det er umulig å gi et enkelt svar på hvilke elever som vil spille og lære mer om sjakk. Heldigvis! Spillet er så rikt og har så mange innfallsvinkler, og derfor tror jeg det appellerer til så mange forskjellige typer. I fjor var det mest gutter på skolen vår som ville spille, heldigvis var det med én jente. Hun har tydeligvis gjort en bra rekrutteringsjobb, så i år er det 50/50 med gutter og jenter, og intet er hyggeligere enn å få jentene til å spille. Det kreves ingen forhåndskunnskaper for å starte opp på vårt sjakkfag. Første timen viser jeg en del forskjellige sjakkoppgaver for å kartlegge sånn omtrent hva de kan og ikke kan. Kan de ingenting er det jo greit, men mange har spilt litt sjakk hjemme, de har apper på mobilen osv, så jeg forsøker å finne individuelle oppgaver til alle utifra deres nivå.

– *Beskriv en typisk sjakktimesession på Skiringssal – spiller dere mot hverandre hele tiden, eller får elevene noe lærestoff/oppgaver?*

– En typisk sjakkøkt på Skiringssal er i hovedsak tre-delt. Først ser vi gjerne på et tema, det kan feks være en åpning som spansk, italiensk osv. Så løser elevene oppgaver, enten sammen eller hver for seg. Til slutt har vi alltid en spilløkt, enten en form for lynsjakk-turnering hvor alle spiller mot alle, eller med litt lengre tenketid og færre partier. Vi avslutter alltid med praktisk spill.

– *Er det noe å lære av å se på topp-sjakk, har klassen fulgt på sjakk-VM?*

– Vi har ikke brukt noen av timene til å se på sendingene, men de mest ivrige har jo fulgt med. Jeg vet ikke hvor mye læringsutbytte vi som glade amatører kan ha, men det er jo gøy og inspirerende, og det er kanskje det viktigste. Og det å vite at en kan komme dit, at det faktisk er mulig å nå så langt selv for en sjakkspiller fra lille Norge – det gir en uvurderlig motivasjonseffekt.

– *Dere går nå løs på et nytt semester med sjakkfag, noen endringer/nye innslag i faget?*

– Det blir ingen noen store endringer, men det blir nok en større variasjon i sjakkoppgavene, da det er blitt en mer sammensatt elevgruppe. Dette blir gøy!

– *Har dere noe kontakt eller samarbeid med det frivillige sjakkmiljøet, feks i Sandefjord?*

– Jeg har jo et stort kontaktnett i det norske sjakkmiljøet, men foreløpig har vi ikke hatt det store behovet. Men denne våren skal vi arrangere en vårturnering og da hadde det vært både morsomt og hyggelig og invitert spillere fra Caissa i Sandefjord. Vi opplevde jo i julen at en spiller fra denne lokale sjakkklubben, Johan Sebastian, gjorde det skarpt på det TV-sendte lynsjakkmesterskapet. Så dette viser at alt er mulig i praksis!

Slik avrunder Odd Einar Ingebretsen, som nettopp har avsluttet sin egen deltakelse i norgesmesterskapet i sjakk på Park Hotell her i badebyen.

SJAKK er et brettspill for to spillere. Målet for hver spiller er å sette motstanderens konge «under angrep» på en slik måte at motstanderen ikke har noe lovlig trekk. Kongen er da «sjakk matt». Sjakk er et av verdens mest populære spill og det er anslått at over 600 mill. mennesker spiller sjakk på verdensbasis.

Sjakk spilles på et kvadratisk sjakkbrett med 64 felter som er vekselvis lyse og mørke. Ved partiets begynnelse har den ene spilleren 16 lyse brikker, mens den andre har 16 mørke brikker. Spilleren med de hvite brikkene starter partiet, deretter veksler motstanderne på å utføre trekk. I tillegg til ved «sjakk matt», kan spillet bli vunnet ved at den ene spilleren gir opp. Et parti kan også ende med «remis» (uavgjort) på flere måter. Sjakkspillet deles gjerne inn i tre faser: åpning, midtspill og sluttspill. Selve spillereglene i sjakk er relativt enkle, men sjakk gir rom for svært avansert taktikk og strategi.

Sjakk antas å ha oppstått i Asia før år 600. Nøyaktig hvor er usikkert, men mulige steder er Kina, India og Persia. Sjakk kom via araberne til Europa, og dagens spilleregler antas å ha oppstått i Spania på slutten av 1400-tallet. På 1800-tallet ble sjakk som konkurranseform utviklet, og Wilhelm Steinitz ble den første verdensmester i 1886. Etter andre verdenskrig har sjakk blitt dominert av spillere fra det tidligere Sovjetunionen.

WIKIPEDIA

OM Å FORSTÅ VERDEN GJENNOM MAT

AV ANDREW P. KROGLUND

For noen år siden møte jeg fjellgorillaen Chimanuka, dypt inne i de skumle fjellregnskogene i Kongo. Vi satt en times tid sammen. Jeg stirret, han gomlet. Han var helt konge, og jeg begynte å lure på hva som egentlig gjorde at hans familie historisk forble i apeslekten mens vår gren ble noe annet. Resultatet har blitt boken *Kniv, Sjel og Gaffel. På sporet av det sultne menneske*. Maten vi spiser har vært det prisme jeg har sett historien gjennom. Og via maten vi spiser skuer jeg også inn i fremtiden.

Den første og største revolusjonen i overgang fra ape til menneske var da vi begynte å koke, steke og grille det vi spiste. Denne varmebehandlingen forandret tenner, kjeven, innvollene og ikke minst hjernen. Vi slapp å sitte i timevis å tygge. Slik gorillaen Chimanuka gjør. Nå fikk hjernen raskere energitilførsel, og den vokste og vokste. Uten det første grillmåltidet hadde ikke vi eksistert. Noe å være takknemlige for når vi inviterer til grillfest neste gang!

Da vi hadde temmet ilden og for alltid klatret ned fra trærne, ble måltidet og bålplassen senteret i våre liv. Vi begynte å danse og se hverandre i øynene, vi følte oss i kontakt med naturen og tilba den, vi mimet jakten og utviklet etter hvert språk, vi ble familie med mor, far og barn, og bestemor fikk en rolle. Vi temmet villdyret i oss og ble et utvidet sosialt fellesskap. Og vi delte maten. Gjennom det kokte måltidet ble vi til noe annet.

DEN GRENSELØSE JEGEREN

Da vi først hadde temmet ilden, dro vi ut i den store verden som omreisende gourmetturister. Vi forlot Afrika og fulgte matfatet. Samtidig var vi grådige, og utryddet megafaunaen på vår vei. Men i utgangspunktet levde vi godt som jegere og sankere. Kanskje har vi aldri levd

bedre? Men for ca 11 000 år siden var det store klimaendringer og massiv issmelting i nord. Dette førte til store flommer og endring i mattilgangen for folk. Datidens mennesker, ikke minst i Midtøsten, lærte seg at å høste visse typer kornslag gjorde at disse etter hvert ga større og sikre avlinger. På den måten ble folk bofaste og jordbrukere. Det var ikke nødvendigvis en uheldig velsignelse, og i mange tusen år var folk mindre velstående enn da de var jegere og sankere. Jordbrukskulturen frembrakte etter hvert skriftspråk og større grad av lagdeling og bysamfunn.

Siden ble vi dyktige seilere, og i jakten på Østens krydder dro vi likeså godt vestover og havnet i Amerika i stedet. Her fikk vi tilgang på poteten. Den endret verdenspolitikken. Den gjorde Nord-Europa mektig, ved at folk unnslapp gjentatte sultkatastrofer. Potet, mais, tomat, kakao, amerikansk bomull og andre vekster var avgjørende i utviklingen av den industrielle revolusjonen, både i Europa og i USA. Dessuten ble våre matvaner for alltid endret. Og globaliseringens tidsalder startet, med trekanthandel, mellom Amerika, Europa og Afrika. Slaver, rom og bomullsvarer drev handel og utvikling.

OG HVA BRINGER FREMTIDEN?

Dagens diskusjon rundt maten vår dreier seg i stor grad om hvordan å produsere nok mat for en voksende verdensbefolkning, og hvordan gjøre det på en måte som ikke ødelegger naturen og klimaet vårt. Jeg tror vi vil få flere andelslag og flere økologiske bybønder. Samtidig vil vi se store høyhus i megabyene som brukes som avanserte drivhus, hvor solcellepanel, hydroponiske vekstmedium uten jord og integrerte system sørger for store kvanta grønnsaker til bybefolkningen. Begge verdener vil uansett være mer økologiske og innebære mindre dyremishandling. Vi vil fortsatt ha kyr på utmarksbeite, og få kjøtt fra laboratoriet.

I løpet av ca. 25 år vil syntetisk kjøtt være tilgjengelig og billig. I dag koster det nærmere 2,5 millioner kroner å produsere en laboratorieburger. Et forsker-team fra Maastricht har allerede perfeksjonert teknikken. Ved hjelp av stamceller fra en ku dyrker de frem muskelceller som igjen blir til en velsmakende burger. Cellene fra én ku kan produsere 175 millioner burgere, noe som normalt ville kreve 440 000 kyr. Selv ikke den ene kua vi her henter stamceller fra, blir skadet i prosessen. Og, hold deg fast: Metoden er reproducerbar. Det vil si at metoden i prinsippet også kan fungere for fjærkre, svin og andre typer kjøtt.

Vi er fortsatt prisgitt naturen og økologiske rammer, som alltid. Men nå stinne av kunnskap og etter hvert med en matindustri som ønsker å bidra. Det sultne menneske vil aldri bli helt mett. Mat kommer til å være essensielt i vår opplevelse av det å være menneske. Mat er kultur og vi kommer til å rendyrke gourmeten i oss. Vi vil sette smaksopplevelsen i sentrum. Og bry oss om hvor maten vår kommer fra, og hvordan den er produsert. Vi vil fortsatt samles rundt «leirbålet» og nyte maten og samværet.

FRIRUMMET

De tre formænd er bragt sammen i Vartov for at fortælle om det nye initiativ, Frirummet – en ny debatform, der skal lirke den fastlåste debatkultur op. Det er Lisbeth Trinskjær fra højskolerne, Peter Bendix Pedersen fra friskolerne og Troels Borring fra efterskolerne, der har taget plads omkring bordet. Med godt 800 skoler i til sammen i ryggen kan de tre tale med en vis vægt.

TrykFonden har med fire millioner kroner også ydet et væsentligt bidrag, at ressourcerne også er der til at realisere projektet.

Konkret er Frirummet en ny debatform, der følger nogle klare spilleregler med forudbestemte elementer. Ved at følge formatet for en Frirumsdebat kommer man på to timer gennem de tre faser, der er nødvendige for at have en konstruktiv debat: Først trækker man fronterne op, så man ved, hvor man er uenige. Så reflekterer man sammen over, hvad man ved, hvor man er uenige. Så reflekterer man sammen over, hvad man har til fælles, og hvad man selv er usikker på. Til sidst forplikter debattører og deltagere sig til at forsøge at finde frem til initiativer, der kan bringe dem videre til fælles bedste.

Det er såkaldte debatpiloter, der initierer og faciliterer Frirumsdebatter. Frirummet tilbyder en gratis to-dagers debatpilotuddannelse til lærere, forstandere eller andre fra de frie skolars bagland.

HØJSKOLEBLADET

GJENNOMTREKK PÅ REKTORKONTORET

Sidan 2014 har fire ulike rektorar hatt sjefsjobben på Hallingdal Folkehøgskule.

No er jobben lyst ut på nytt.

– Det er gjennomtrekk på rektorkontoret?

– Ja, det er slik det er. Det har vore ein del skifte dei fire siste åra, seier styreleiar Per Egil Kolsrud. Han meiner skulen er inne i ein god trend.

– Økonomien er på rett kjø, søkjar tala er på veg opp og det er eit stabilt personale elles. Det er mykje som fun-

gerer bra, men rektorsituasjonen har ikkje vore stabil dei siste åra, seier styreleiar. Styret og tidlegare rektor, Tore Fauske Haugen, vart samde om å avslutte arbeidsforholdet på nyåret. Anne Grethe Ulshagen har sagt seg villig til å ta over roret fram til skulestart i august.

– Me er ute etter ein pedagogisk leiar som også kan styre ei bedrift med mange arbeidsplassar. Stillinga er lyst ut, men me har også nokre kandidatar i kikkerten som me vil kontakte og oppmode om å søkje, seier Kolsrud. Søknadsfristen er 20. mars.

FRA HALLINGDØLEN

NY REKTOR TIL ALTA FOLKEHØGSKOLE

Alta folkehøgskole, som skiftet navn fra Øytun like før jul, har ansatt Henning Iversen som ny rektor. Iversen kommer fra jobb som lærer i idrett og friluftsliv ved Nordhordland Folkehøgskole på Frekhaug utenfor Bergen. Det er Indremisjonsforbundets magasin Sambåndet som melder dette.

Den nye rektoren tror den største utfordringen i den nye jobben blir å øke elevtilgangen, noe som ser positivt ut allerede nå.

– Jeg har fått rapporter om gode søkertall. De har allerede en veldig kompetent stab der oppe. Utfordringen for meg som leder blir å få det beste ut av denne, slik at vi sammen – utvikler skolen i en retning som gjør oss attraktive som folkehøgskole, sier Iversen.

VÅRT LAND

FOLKEHØGSKOLER OG ØKOLOGI

en bærekraftig og økologisk utvikling. Både undervisningstilbudet og serveringen har fokus på økologisk mat. Linjevalgene inkluderer bl.a. Økologisk jord-

bruk, Mat fra jord til bord og ikke minst Sjølberging.

Skolen var en av pionerene innen økologisk jordbruk på 70-tallet og har hatt Debios valørmerke i gull i flere år, dvs. at mer enn 90% av råvarene er økologiske. De har eget gårdsbruk der elevene får være med å dyrke korn, gras, grønnsaker, frukt og bær og stelle hest, ku, sau, høns og gris. Slaktning og produksjon av pølser, ysting og kjerning står også på programmet.

Andre folkehøgskoler med fokus på økologisk mat er blant annet Sund folkehøgskole på Inderøy. De brenner for miljø og bærekraftig utvikling og har Debios valørmerke i sølv (mer enn 50% økologiske råvarer). I 2016 fikk de Debios Matpris for sitt engasjement for sunn og økologisk mat. Lofoten folkehøgskole har valørmerke i bronse (mer enn 15%) og Ringerike søker om det samme nå i 2017.

OIKOS.NO – ØKOLOGISK NORGE

FOLKEHØGSKOLER PÅ UTDANNINGSMESSER

I årets sesong med utdanningsmesser, 11 i tallet, deltok 27 folkehøgskoler på én eller flere messer mot 26 i fjor. Hver tredje skole deltar altså på utdanningsmessene. Dette året var det totalt 72 enkelt deltakelser mot 66 i fjor. I 2015 var det tilsvarende tallet 82.

IKF/IF

SAGATUN VAR IKKE DEN FØRSTE

Ingen stor sak, men på sin måte litt tankevekkende: Den som får æren av å være først, er ikke alltid den som var det ...

Vi har alle lært at Anker og Arvesen startet Norges første folkehøgskole. Men i årets «Årsskrift fra Kvinesdal historielag» kan en lese at Per Eiesland startet en folkehøgskole i Fjotland allerede i 1860. Altså fire år før vi fikk Sagatun.

Noen suksess ble Fjotland-skolen dog ikke. Den ble nedlagt etter bare ett år. Så noen egentlig betydning fikk den ikke. Men den var altså landets første.

HAMAR ARBEIDERBLAD

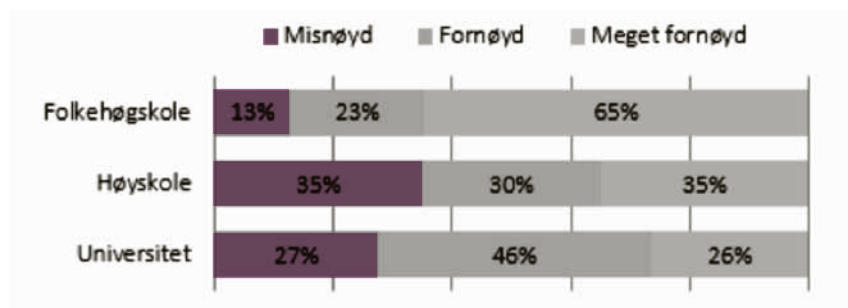
ÅRETS EPSI-UNDERSØKELSE

For femte år i strekk har analysebyrået EPSI laget en undersøkelse av tilfredsheten med norske folkehøgskoler. Som tidligere år kommer folkehøgskolene svært godt ut. Folkehøgskoleelevene er fornøyde med året sitt og de er vesentlig mere fornøyde enn studentene ved universitetene og høyskolene.

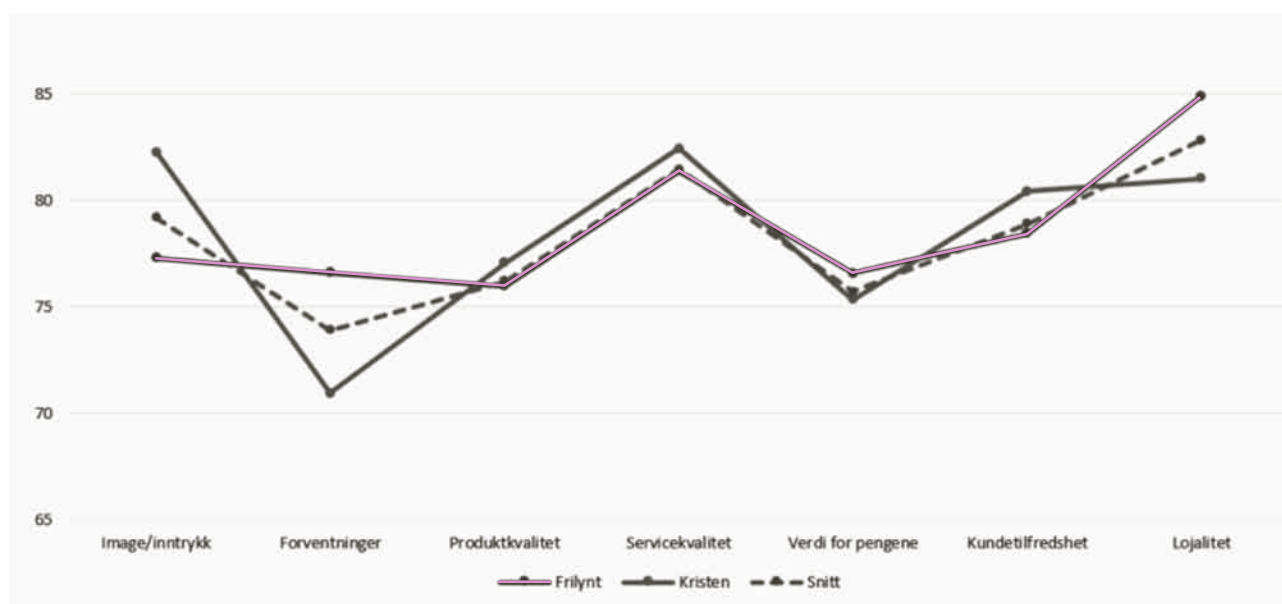
På en skala der alt over 75 regnes som svært bra, så skårer folkehøgskolene høyt.

Kundetilfredshet					
	2012	2013	2014	2015	2016
Barnehage	74	76	77	79	79
Folkehøgskole	77	78	80	77	79
Videregående Skole	68	72	72	69	76
Ungdomsskole	66	68	64	71	76
Barneskole	68	68	72	71	74
Universitet	66	66	66	68	67
Høgskoler	66	67	64	64	66

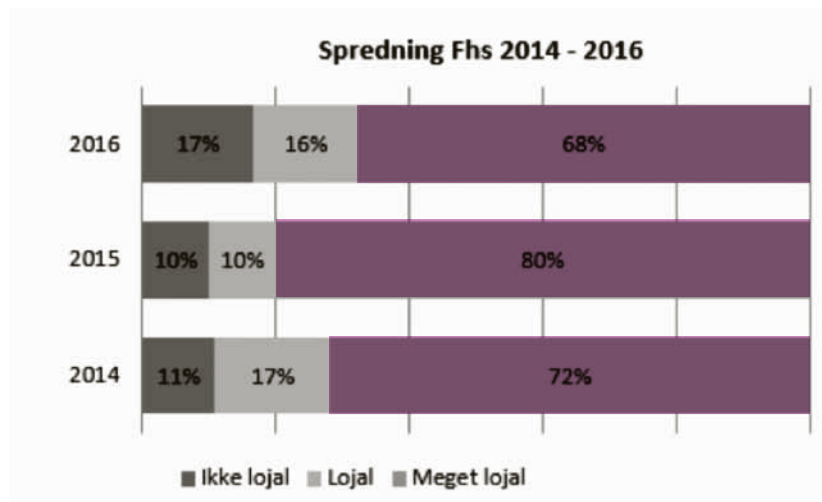
Utover at gjennomsnittstallet er svært høyt, så er det også få som er misfornøyde med folkehøgskoleåret sitt. 65% er meget fornøyd, hvilket er et høyt tall, i følge EPSI.

Tilfredsheten med de kristne og de frilynte folkehøgskolene er omtrent like stor, men de kristne folkehøgskolene skårer høyere på image mens de frilynte folkehøgskolene skårer høyere på forventning og på lojalitet. Spesielt det siste er viktig med tanke på å få elever i framtiden for lojalitet dekker blant annet over spørsmålet om man vil anbefale skolen videre til andre.

Lojaliteten har dessverre gått ned i forhold til tidligere års undersøkelser, hvilket er noe bekymringsfullt med tanke på rekrutteringen framover.

Effekt på tilfredsheten

Det som har størst effekt på den samlede tilfredsheten, altså de delene av folkehøgskolens virksomhet som påvirker elevenes samlede tilfredshet mest, er:

- Det faglige innholdet på skolen
- Kvaliteten på skolens fasiliteter og utstyr
- Folkehøgskolens studieturer
- Lærerens faglige kompetanse
- Standarden på skolens internat
- Mat og kosthold på skolen

Når det gjelder de to siste punktene, så skårte skolene forholdsvis lavt.

Fjorårets elever

EPSI-undersøkelsen er foretatt blant fjorårets elever. De ble ringt opp i løpet av høsten og stillet en rekke spørsmål knyttet til deres tilfredshet med folkehøgskolene.

I tillegg til den samlede undersøkelsen, så har 33 folkehøgskoler også valgt å få foretatt en EPSI-undersøkelse på egen skole. Denne undersøkelsen er foretatt på nettet og med epost til tidligere elever. Skoleundersøkelsen avdekket svært store forskjeller i tilfredsheten med den enkelte skolen.

OM REISER I FOLKEHØGSKULEN

Vi reiser for langt og vi brukar for mange ressursar. Og det sjølv om det er mykje å oppleve og sjå når du går rett utanfor døra di. Eg trur å huske at ein av karakterane i Siegfried Lenz si bok Tysktime problematiserer dette med å reise – nett fordi han ikkje har trongen, sidan det er så mykje variasjon i landskapet på vegen han sykklar kvar dag.

Likevel, vi reiser. Sunnhordland folkehøgskule bygger fagprofilen sin på estetiske fag og ligg samstundes på ei øy, stort sett utan andre tilbod enn dei vi lagar sjølv på dette feltet. Innan desse faga har vi såleis ikkje mogleik til å få mykje inspirasjon frå andre her på øya. Vi bur langt frå hovudstaden, for å seie det slik. Derfor reiser vi til London for musikk, kunstgallerier, spelmesser og teater. Derfor reiser nokre av oss til Berlin for musikk og kunst. I år var vi òg invitert til Berlin for å vise «Danny og den store fasanjakta» av Roald Dahl på Quentin Blake Europa Schule. Vi treng inspirasjon og læring frå verda utanfor vår vetle øy.

Vi har òg ein frivillig tur til Japan (litt under halvparten av elevane er med). I forkant av turen har vi kurs i japansk språk og kultur. Elevar på fleire av linjene våre er svært interessert i japanske kulturuttrykk og let seg inspirere av dette i sitt eige arbeid – slik òg Trond opplever at det er for elevane på Hardanger. Ja, vi reiser langt og det kan vere at vi ikkje bør gjere det, men det er verkeleg ei stor oppleving og svært lærerikt for dei som er med.

I år 2000 fekk eg sjølv høve til å vere med på ei lang tur – nemleg til Jagriti Vihara i India. Dette var ei reise i regi av folkehøgskulane med støtte av Folkehøgskolerådet. Langt, ja. Skilsetjande, ja. Dette å oppleve ein så totalt forskjellig kultur, luktene, fattigdommen, rikdommen og det overveldande vakre, men første og fremst dei små møta med lokale kvinner. Det blei sagt etterpå at slike turar ikkje gjer nokon forskjell, levevilkåra blir som før dei stadene vi besøkte. Dette stemmer jo heilt, men

reisa kan gjere mykje med meg som reiser og endre ganske mykje på haldningane mine. Og til Jagriti kom vi, ikkje for at vi kunne lære dei noko, men for at vi sjølve skulle lære av dei. Kanskje det er for individualistisk og arrogant å tenkje at det er viktig det som skjer med meg som er den reisande?

No reiser vi på Sunnhordland ikkje til stader der det er ein stor ubalanse i levevilkåra i forhold til heime. Vi reiser altså først og fremst for å oppleve kunst og kultur. Vi endrar ikkje verda, men kanskje ho endrar oss litt? Eg trur det er viktig at vi kan ha høve til å gjere dette. Så får heller rektor ha tilsyn for elevar med lang reiseveg i vinter- og haustferie, slik at desse kan vere på skulen då. Då sparte vi over tjue gonger fire flyreiser til Nord-Norge og utlandet dette skuleåret.

Det er sjølvstøtt eit dilemma at vi brukar så mykje ressursar og at vi forureinar så mykje. Slik vi gjer med heile vår måte å leve på og vår mangel på nøysamheit. Dette må vi sjølvstøtt jobbe med, men reisa kan òg ha ein viktig plass i folkehøgskulen.

MONA ØKLAND, REKTOR
SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

KVINNENE OVERTAR KUNNSKAPSSAMFUNNET

I fjor ble det uteksaminert nesten 70.000 studenter med bachelor- og mastergrader i Norge. Kun 35 prosent av disse var menn. Hadde det vært 35 prosent kvinner, tror jeg det hadde vært fakkeltog i gatene.

Gutter har betydelig dårligere skolekarakterer enn jenter, og etter første studieår har menn 25 prosent større risiko for å falle ut av studiene enn kvinner. Mannsunderskuddet gjelder med ett unntak alle fakultetene ved Universitetet i Oslo. Samfunnsfag, humaniora, utdanningsvitenskap, jus, medisin, odontologi, og teologi har alle kun 23–40 prosent menn. Kun i naturvitenskapelige fag er kvinner i mindretall (38 prosent).

PROFESSOR KRISTIAN GUNDERSEN I AFTENPOSTEN

KNIV, SJEL OG GAFFEL AV ANDREW P. KROGLUND

Hvordan har det vi spiser, hvordan vi spiser det og hvordan vi skaffer oss det vi spiser, endret både historien og oss? Hvilke kostholdsråd er det verdt å lytte til? Hva betyr klimaendringer for vår felles matfremtid? Og kan nye måter å produsere mat på fø klodens raskt økende befolkning?

Frontene i dagens debatt er steile, men mulighetene er mange. I denne boken går forfatter Andrew P. Kroglund i sporet til det sultne mennesket – og søker etter svar og forståelse gjennom gransking av hva historikere, forskere og meningsbærere kan si oss om den tiden og fremtiden.

Første gang vi tok i bruk ild for å tilberede mat, var vi aper. Da måltidet var over, var vi blitt mennesker. Rundt bålet la vi grunnlaget for familier og fellesskap. Siden forlot vi savannen og fulgte storviltet. Vi forsynte oss grovt og sto i fare for å utrydde våre næringskilder. Men ved å lese naturen lærte vi å dyrke jorden, og gjennom ekspansjon ble matkulturen global. Mat skapte sivilisasjoner, og mangelen på mat brøt dem ned.

Samtidig har mennesket alltid hungret etter mening. Vi faster for å oppnå åndelighet, og sulter for å få kontroll. Kostholdseksperter er våre nye guruer, og matindustrien forfører oss. Mat, og vår holdning til mat, har endret historien, og vil fortsette å endre den. Hvordan kommer det vi spiser, til å se ut og påvirke oss i fremtiden? En ny mat-revolusjon pågår nå.

I *Kniv, sjel og gaffel* følger Andrew P. Kroglund linjene fra urtiden til dagens ernæringsdebatter.

ANDREW P.
KROGLUND
**KNIV, SJEL OG
GAFFEL**
INNBUNDET
PRIS KR 349,-
250 SIDER
VEGA FORLAG

STUDIEVALG

*For deg som skal søke høyere utdanning
Noen valg er viktigere enn andre.
For de mange som vurderer å søke høyere utdanning.
Men hvilke studier finnes?
Og hva bør de legge vekt på når valget skal tas?
Hvor finnes relevant informasjon?*

Hva kan du jobbe med? Hva er det egentlig du vil?

Spørsmålene er mange, og i denne boka får du hjelp til å finne svar. Du får oversikt over muligheter og et solid grunnlag for å ta et godt studievalg.

Studievalg er det naturlige startstedet for den som skal søke høyere utdanning.

Elisabeth Josefine

Lackner har studert ved Universitetet i Oslo og Humboldt-Universität zu Berlin og har en mastergrad i utdanningsvitenskap. Hun har jobbet i Association of Norwegian Students Abroad (ANSA) som konsulent og er i dag avdelingsleder i Seksjon for kommunikasjon og studentinformasjon ved UiO.

Hedvig Lie Nygaard har studert ved universitetene i Oslo og Bergen og har hovedfag i psykologi fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Hun har lang erfaring med veiledning i utdanningsvalg, spesielt rettet mot ungdom med minoritetsbakgrunn og voksne innvandrere. Hun er i dag rådgiver og ansvarlig for Mangfold i Fokus i Akademia (MiFA) ved UiO.

ELISABETH
JOSEFINE LACKNER
HEDVIG LIE
NYGAARD
STUDIEVALG
HEFTET
PRIS 199,-
FAGBOKFORLAGET

FLEKSITID – OVERTID I ARBEIDSLIVET

Det reises ofte spørsmål om en har krav på overtid, og hvordan overtiden skal beregnes når arbeidstakeren har fleksitid. Jeg vil nedenfor først gå gjennom de generelle reglene i arbeidsmiljøloven for deretter å gi et eksempel på at partene kan komme frem til andre løsninger gjennom for eksempel særavtaler.

AV ADVOKAT BJØRN BRÅTHEN

Hva sier arbeidsmiljøloven?

Utgangspunktet i arbeidsmiljøloven § 10-2, nr. 3 er at alle har rett til fleksitid dersom dette kan gjennomføres uten vesentlige ulemper for virksomheten. Videre har arbeidsmiljøloven arbeidstidsregler i § 10 som konstaterer at alminnelig arbeidstid pr. dag eller uke er hhv. 9 timer og 40 timer. Videre definerer loven en 40 % overtidsgodtgjørelse dersom en arbeidstaker har arbeidet mer enn 40 timer pr. uke eller 9 timer den enkelte dag etter avtale med arbeidsgiver. Vanligvis har arbeidsgiver regler om hhv. 50 % og 100 % overtidsbetaling. Dette systemet gjelder i utgangspunktet også dersom du har fleksitid. Tidsgrensene for fleksitiden ville imidlertid blitt svært snevre dersom man skal nytte lovens hovedregler om arbeidstid.

To sett regler for mer fleksibilitet

Arbeidsmiljøloven inneholder to regelsett som gir mulighet for mer fleksible fleksitidsordninger. Dette kan gjøres ved å lage en lokal avtale mellom arbeidsgiver og de tillitsvalgte på arbeidsstedet om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden i henhold til arbeidsmiljølovens § 10-5. Alternativet til dette er inngåelse av en særavtale mellom arbeidsgiver og fagforeninger med innstillingsrett, slik det

for eksempel er gjort i staten. I begge tilfellene kan det avtales langt videre rammer for daglig og ukentlig arbeidstid enn det som er lovens utgangspunkt.

Arbeidstiden må være pålagt eller avtalt

Spørsmålet blir så om man har krav på overtidsbetaling for arbeid som ligger innenfor yttergrensene for arbeidstid i fleksitidssystemet. Svaret på dette spørsmålet er i utgangspunktet ja, men det ligger imidlertid en forutsetning om at arbeidstiden skal være pålagt eller avtalt mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Det er således klart at dersom man får et pålegg eller man avtaler med arbeidsgiver arbeid utover normal arbeidstid pr. dag eller uke, skal man ha overtidsgodtgjørelse for de mertimer man arbeider. Normal arbeidstid vil i de fleste tilfeller være 7,5 timer pr. dag og 37,5 timer pr. uke, dersom man ikke inngår i særskilte arbeidstidsordninger som turnus el. hvor normalarbeids-tiden er kortere. Dersom arbeidsgiver ikke har pålagt eller avtalt overtid med en arbeidstaker, innebærer dette som den store hovedregel at det ikke skal gis overtidskompensasjon selv om man arbeider ut over normalarbeidstid. Dette merarbeidet vil kun bli ført på fleksitidskontoen til den enkelte.

Særavtale i staten

Et eksempel på et slikt system finner vi i statlig sektor. Her har staten og hovedorganisasjonene inngått en særavtale om fleksitid i henhold til arbeidsmiljølovens regler med en ytre tid fra kl. 07.00 til kl. 20.00. Pålagt arbeidstid utover ordinær arbeidstid pr. dag eller uke godtgjøres som overtidsarbeid i medhold av fellesbestemmelsene i statens Hovedtariffavtale. Ev. avspasering av overtidsarbeidet holdes som hovedregel helt utenom fleksitidskontoen til den enkelte. Likevel har man i staten en regel hvor man kan benytte overtidstimer i fleksitidsregnskapet for å unngå lønnstrekk dersom man har minustimer på eget fleksitidsregnskap. Vi ser således at det er liten forskjell på retten til overtidsbetaling om man har en fleksitids-ordning på arbeidsstedet eller ikke. Kravet er uansett at overtid skal være pålagt eller avtalt med arbeidsgiver i det enkelte tilfelle.

*Med tillatelse hentet fra magasinet
Signaler – Akademikerforbundet*

ULMEBRANN I ROSENEs LEIR?

skal blant annet vurdere en fusjon av informasjonskontorene, noe som i tilfelle vil berøre hele organisasjonslandskapet i folkehøgskolen, Folkehøgskoleforbundet inkludert.

Et sannsynlig resultat fra utvalget for informasjonsarbeidet kan bli at det peker på behov for å se på organiseringen av hele det sentrale folkehøgskolearbeid under ett, slik utvalget for det felles internasjonale arbeidet allerede har pekt på.

Debatten om den framtidige organiseringen av folkehøgskolene og alle vi som jobber i skoleslaget og derfor bærer folkehøgskoleideen i praksis, skal vi ta når anbefalingene er kjent. Da blir dette tema både i styret, på landsmøter og i alle de andre sammenhengene det krever i og mellom organisasjonene før noen eventuell endring skjer.

Folkehøgskoleforbundet er representert i utvalgsarbeidet som ennå ikke er avsluttet, og vi har stor tiltro til at de som

sitter i utvalgene evner å holda tunga rett i munnen i et utfordrende og sammensatt arbeid med mange kryssende interesser å ta hensyn til. Vi går uten tvil inn i noen krevende og spennende år for organisasjonene, som samtidig vil oppleve at en del kompetanse forsvinner ved at en rekke sentrale personer i de nærmeste årene vil gå av med pensjon.

Vi skal aldri stå stille. Men som min sløydlærer alltid sa, vi skal skynde oss langsomt. Ellers risikerer vi å helle barnet ut med badevannet. Første anledning til å diskutere utvalgenes anbefalinger blir på landsmøtet, et landsmøte som skal vedta nytt idé- og prinsippprogram og arbeide med innhold og retning på en rekke viktige saker framover for vår frie folkehøgskole og for alle vi som har vår arbeidsplass her – og viktigst, for elevene som skal komme.

ØYVIND BRANDT

LEDER I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Gratis visningsturer for skoler

British Airways & REISEbazaar refunderer kostnader for fly og inntil 7 dagers opphold for inspeksjonsreiser ved bestilling av min 20 betalende studenter innen 2 år.

BRITISH AIRWAYS

REISEbazaar

Følgende skoler valgte oss som sin reisepartner i 2016-2017:

Hurdals Verk FHS • Nordhordaland FHS
Sogndal FHS • Bømlo FHS • Jeløy FHS •
Karmøy FHS • Hedmarktoppen • Sagavoll FHS
Sunnmøre FHS • Fosen FHS

For mer informasjon kontakt REISEbazaar:

Dronningensgate 23, 0154 Oslo • Tel 22 41 30 30 • felles@reisebazaar.no • www.reisebazaar.no

INNKALLING TIL LANDSMØTET 2017

Invitasjon til landsmøte i Folkehøgskoleforbundet på Elverum folkehøgskole 30. mai–1. juni er sendt ut til lokallagene midt i mars. Det er antallet medlemmer i lokallaget som regulerer hvor mange stemmedelegater hvert lokallag kan sende:

- 1 – 4 medlemmer:
inntil 2 representanter
- 5 – 8 medlemmer:
3 representanter
- 9 – 16 medlemmer:
4 representanter
- 17 og flere medlemmer:
5 representanter

Forbundet sentralt dekker alle reise- og oppholdskostnader for delegatene etter rimeligste reisemåte. Frist for å melde på delegater er 1. mai.

Medlemmer som ønsker å delta på landsmøtet uten å være delegat er også hjertelig velkommen til å delta på landsmøtet, men de må selv dekke reise- og oppholdskostnader f.eks. ved bruk av midler i lokallagsskassa eller at skolen betaler utgiftene.

Program for landsmøtet vil bli sendt ut i slutten av april måned. Ut over vanlige landsmøtesaker blir tema denne gangen: Idé- og prinsippprogram, Mellom solskinn og ruskevær – livsmestring, Behov for utvidet etisk plattform for en bærekraftig framtid, og Dilemmaer knyttet til omfanget av studiereiser i folkehøgskolen (se også styrets artikkel i dette bladet).

Kurs for nye i folkehøgsskolen, og alle oss andre:

BLI MED PÅ FOLKEHØGSKOLEUKA 7.–11. AUGUST

Vi har samlet en rekke kurs for ansatte og nyansatte i frilynt folkehøgskole i uke 32 – fra mandag 7. til fredag 11. august. Kursene er av ulik lengde og varer fra to til fire dager (se det enkelte kurs). På den måten vil du møte mange andre fra andre folkehøgskoler på ulike kurs, til felles morgensamlinger, enkelte felles foredrag, samt felles måltider og sosialt samvær.

Årets folkehøgskoleuke er lagt til Skiringssal folkehøgskole i Sandefjord. Seniorskurs for folkehøgskoleansatte 55+ arrangeres på Nestor seniorutvikling i Melsomvik.

Her er de kurs du kan melde deg på :

- Kurs for nye lærere (7.–10. august)
- Kurs for nye i praktisk personale (7.–8. august)
- Kurs for nye skoleledere (7.–8. august)
- Kurs for lærere i e-sport og spillutvikling (7.–8. august)
- Kurs i Playback teater (7.–8. august)
- Kurs for lærere i friluftsliv (7.–8. august)
- Kurs i dannelsesdialog og filosofisk praksis (9.–10. august)
- Kurs i psykisk helse og livsmestring (9.–10. august)
- Idéverksted for skoleledere (9.–10. august)
- Seniorskurs for folkehøgskoleansatte 55+ (9.–11. august)

Fullstendig informasjon om hvert kurs er sendt skolene og kan ses på www.folkehøgskoleforbundet.no.

Da ses vi da, i sommervakre Vestfold, for å inspireres til et nytt skoleår.

FORNYING AV NETTSTED

Folkehøgskoleforbundet og Informasjonskontoret for folkehøgskolen har satt igang arbeidet med å fornye nettstedet vårt. Tiden har gått fra eksisterende nettsted, både visuelt og hvordan det er å finne innhold for medlemmene. Med nytt nettsted øker brukervennligheten og det blir enklere å oppdatere innholdet, samtidig som det blir en bedre sammenheng mellom bladet Folkehøgskolen, bloggen Frilynt folkehøgskole, nyhetsbrev og sosiale medier. Planen er å kunne lansere det nye nettstedet på landsmøtet.

OYVIND BRANDT

NYTT FRA IF

ØKNING I ELEVTALLET

På tross av rekordhøye tall i fjor, så viser 1. mars-tallene at enda flere ønsker å gå på folkehøgskole i år. På frilynt side har økningen i antall som har takket ja til plass økt med 6 prosent sammenlignet med i fjor.

Dette er svært gladelige tall, men økningen er dessverre ikke jevnt fordelt. IF står til rådighet med tips og hjelp til skoler som ønsker å forbedre informasjonen og markedsføringen sin.

NY MEDARBEIDER

Foto: Øyvind Krabberød

Marianne Vindspoll har ett års permisjon fra jobben sin i IF. Som vikar har vi fått inn Christina Nygaard. Christina kjenner til frilynt folkehøgskole fra sin tid som elev på daværende Vestoppland folkehøgskole, nåværende Hadeland folkehøgskole. Hun har en master i sosialantropologi og har tidligere hatt en tilsvarende stilling i Bayerngas.

Vi ønsker Christina hjertelig velkommen!

Foto: Bård Ek

DE MEST POPULÆRE LINJENE

Vi har sendt ut en spørreundersøkelse der vi ba skolene om å svare på hvor fulle de ulike linjene er, for å danne oss et inntrykk av hvilke linjetyper som snart blir helt fulle og hvilke linjetyper det er overkapasitet innenfor. Tar man bort linjer der bare en skole har svart, så ser listen over de ti mest populære linjetypene slik ut:

1. Redning, beredskap
2. Språk
3. Tilrettelagt undervisning
4. Paragliding/luftsport
5. Data, esport, spillutvikling
6. Sosial, helse og omsorg
7. Cosplay
8. Surfing, vannsport, seiling
9. Reiseliv
10. Ledertrening

GOD PR

Vi har fått mye PR rundt de gode tallene og mange skoler har gjort en svært god jobb i forhold til lokale medier. Dette er positivt og vil styrke folkehøgskolenes rykte. Vi takker for strålende innsats!

DORTE BIRCH

MOLDE FOLKEHØGSKOLE HAR BLITT FAIRTRADE-SKOLE

Molde er første folkehøgskole i 2017 som får status som Fairtrade-skole, og er nummer 19 i rekken Fairtrade-folkehøgskoler totalt. Molde er en folkehøgskole som engasjerer seg for en mer rettferdig verden på flere måter, og rektor, Helge Kjøll jr., er svært glad for at de nå har blitt en Fairtrade-skole.

Fairtrade produktene skolen så langt har gått til innkjøp av er te, kaffe og juice, og de satser etter hvert på å øke Fairtrade porteføljen sin. – Ved Molde folkehøgskole ønsker vi å ha fokus på internasjonal rettferdighet. Dette temaet setter vi ekstra fokus på i forbindelse med vår årlige internasjonale uke, forteller Helge, som også fikk utdelt Fairtrade-skole diplom under denne uken, 1. februar.

– Vi ønsker å bevisstgjøre skolens elever på dette viktige temaet. Ved å bli en Fairtrade-skole gjør vi selv noe aktivt og konkret, noe som viser at vi ønsker å ta et samfunnsansvar. Vi deler Fairtrades målsetting om rettferdig handel ved sertifisering av råvarer som dyrkes i land hvor fattigdom, dårlige arbeidsforhold og miljødeleggelser er utbredt, avslutter den engasjerte rektoren.

IU gratulerer!

ERFARINGSSEMINAR OM FLYKTNINGER PÅ FOLKEHØGSKOLE

8. februar inviterte Folkehøgskolerådet til erfaringsseminar om flyktninger på folkehøgskole. Her deltok KS og IMDi Nord, sammen med ansatte i folkehøgskolen. Seminaret var både for skoler som i år har flyktninger som elever, og for skoler som ønsker et samarbeid for å ta imot flyktninger som elever kommende skoleår.

Vel 20 folkehøgskoler har i innværende skoleår ca. 90 unge flyktninger som helårselever. De aller fleste har kommet inn på folkehøgskolen gjennom en avtale mellom kommune og folkehøgskole basert på brevet fra statsrådene Isaksen og Listhaug som ble sendt ut i desember 2015.

Det er i hovedsak tre modeller folkehøgskolene benytter i innværende år;

- a) egen linje med norsk språk og kultur
- b) intensiv språkopplæring de første ukene, deretter inn på linjer etter interesse og med norsk språk som valgfag
- c) norsk språk og samfunnsfag hos Voksenopplæringen i kommunen og valgfag/fellesfag på folkehøgskolen. I alle modellene bor elevene på folkehøgskolen.

I januar sendte FHSR ut en midtveis-evaluering til skolene som i år har elever som er nyankomne unge flyktninger. Evalueringen var rettet til flyktningene, de øvrige elevene og rektor/personalet. Av de 13 skolene som svarte, viser gjennomsnittet av midtveisevalueringen at

trivselen hos flyktningene ligger på 4+ (skala 1–6), de øvrige elevene svarer også i gjennomsnitt 4 på hvor godt flyktningene er inkludert i skolens fellesskap. Rektor/personalet gir i gjennomsnitt samme poeng på samme spørsmål. Videre viser undersøkelsen at både rektor og de øvrige elevene synes det er viktig at folkehøgskolene tar imot unge flyktninger som elever.

Jevnt over mener skolene at tilbudet om å gå på folkehøgskole for nyankomne unge flyktninger fungerer godt, og at det er noe man ønsker å fortsette med. Undervisningstilbudet flyktningene får varierer fra skole til skole, men det som trekkes fram som en viktig integreringsfaktor er den tette kontakten med jevnaldrende norske ungdommer hvor både norsk språk og kultur/normer praktiseres.

Det er mange færre asylkomster i 2016 og 2017 enn i 2015, og behovet for bosetting er således mindre. Det er likevel svært aktuelt å benytte tilbudet om botilbud og undervisning på folkehøgskole, også for nyankomne flyktninger som allerede er bosatt i en kommune.

FHSR er i dialog med UDI om informasjon til asylmottakene om mulighet for botilbud og undervisning på folkehøgskole ved bosetting i en kommune. FHSR er også i tett dialog med IMDi og særlig KS om informasjon ut til kommunene om muligheten for å samarbeide med folkehøgskoler kommende skoleår. FHSR sendte i mars ut en spørreundersøkelse til alle folkehøgskolene for å kartlegge skoler som har samarbeid med kommune om å ta imot flyktninger, eller ønsker et slikt samarbeid. For spørsmål om temaet, kontakt internasjonal sekretær i FHSR, Brita Phuthi: **brita@folkehogskole.no**.

BRITA PHUTHI

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSÅKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ola Bergum
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Konstituert rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLØ FOLKEHØGSKOLE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE

5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Kari H. Birkeland
www.fana.fhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Konstituert rektor:
Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLKEHØGSKOLEN NORD-NORGE

9440 Evenskjer
Tlf.: 77 08 99 30
Rektor: Rolf Steffensen
www.soltun.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Jan Martin Medhaug
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Tor Kristen Grindaker
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Konstituert rektor:
Anne-Grethe Ulshagen
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebo
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Erlend Welanders
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN

– NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Sølvi Pettersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKOLE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKOLE

4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Sigbjørn Toskedal
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brynjar Tollefsen
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKOLE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKOLE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Martin Staxrud
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Unn Irene Aasdalen
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor:
Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv,
Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Hans-Åke Höber
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKOLE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

9925 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistkole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Einar Hermansen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKOLE

2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKOLE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Godtfred Sjøersland
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKOLE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Stig W. Ågedal-Mortensen
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØGSKOLE

Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Ann Birgitte Tveiten
www.skapmandal.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØGSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØGSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKOLE

6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Rune Sødal
www.solbakken.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Tore Haltli
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKOLE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TORSHUS FOLKEHØGSKOLE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKOLE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Ronald Nygård
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Fungerende rektor: Bodil Nystad
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKOLE

5700 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Claus Røysnesdal
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØGSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Berglind Stefansdottir
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

B-BLAD

RETURADRESSE:
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
PB 420 SENTRUM
0103 OSLO

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Jan Krey jobber som musikkproduksjonslærer
og pianolærer på Sunnhordland Folkehøgskule.

Fra diktsamlingen «**Den usynlige regnbuen**» (1981) av Stein Mehren

Det er en usynlig regnbue,
en duggsitrende glans som omgir
jorden
lik et gjenskinns fra skapelsen.
Et støt av glede i alt som er nytt,
i morgengryet, i vårens luft,
i kjærlighetens øyeblikk,
rundt det nyfødte barnet,
i fiskeskjellet og fosterhinnen,
i kunstverkets og skjønnhetens sfærer.

Vi beveger oss gjennom et felt som er
usynlig.
Det er som med lyset som bare blir
synlig ved støvet det faller gjennom.
Det blinker i dugg, glitrer i fuglesan-
gen, vibrerer i sjelen.
En regnbue av opprinnelse som alle
ting beveger seg gjennom,
og litt av opprinnelsen henger igjen
i dem.

Vikan stå og betrakte det som vi
kjenner ut og inn,
og plutselig,
som i et syn har vi sett en ny jord og en
ny himmel.
Akkurat her.
Ett eneste øyeblikk.
Og det er som omegnen av himmelriket
synker strålende ned i sansene,
ned i dybdene av vår sjel ...

Jeg vil utfordre Roseane Dos Reis på Fana Folkehøgskule.